

سور

اوچنچى ييل

عدد ۷ * سنه ۱۹۱۰



اورنپور غده اون بیس کوندره برهققان اربی
فنی و سیاسی مجموعہ در

مندرجہ سی:

ابن الاثیر. آلتنچی قرن
هجریده کیلگان بیوک
مؤرخلردن.

توحید و علم - ۹. رسالت
محمد ع م و اسلام. امام
سوروالدین بن مفتاح الدین.
باشقردلر. ما بعدی.

م. هادی.
قبردن تاوشلر. خالد ضیادن
ترجمه. عبدالرحمن سعیدی.

میشارلر VI. قز، خاتونلری
وایسکی عادتلی.
ظریف البشیری.

بای هم یسارلی دیلر،
تورکچه یوغالغان سوزلر.
هادی.

ترک طویغوسی.
قرآن اینو.

موسی بیگیف.
تربیه و تعلیم - پیداغوغیا.
لغت آنا تلی. احمد جان
مصطفی. بالانرنک
سلامتکری.

اشعار. ندر ۹، قطعه - معلم
ضیاناصری. سعادت - «روحی»
تقریض. ناظمه الزهر،
قیامت، تاریخ اسلام و جواهر
الایقان حقیقه.
متنوعه. حفظ صحت حقیقه
اون نصیحت، لوندوند،
مسلمانلر، سویس قنالی.

لطائف.

اجمال سیاسی.

چن بخت VI.

یارالله مرادی.

معلملر ژورنالی.

کتب سته و مؤلفلری.



علم حدیثہ مشہور اولان «کتاب ستہ» و آنلر نڭ مؤلفی حقدہ معلومات یازوب «شورا» ده نشر ایدلنه چکنی «وقت» غزنه سنده اعلان ایتمشیدک (وقت عدد ۵۰۵). اوچ دورت عدد «شورا» ده تمام درج ایدلمک ایچون ترتیب ایتدیکنیز بو اثر خیلی اوزون اولدیغندن «کتاب ستہ و مؤلفی» اسمی ایله آیرم رساله ایدوب باصدرلورغه قرار ویرلدی. تیز کونده «وقت» مطبعه سنده باصلوب نشر اولنسه کرک .

«کتاب ستہ و مؤلفی» نڭ بابلی اوشبو روشچهدر: (۱) حدیث و سنت، بونلر نڭ کوچرله کلری. (۲) روایت حدیث و درایت حدیث، اصول حدیث حقدہ مطبوع اثرلر. (۳) حدیث، اصحاب کرام و تابعین. (۴) حدیث و مشهور مجتهدلر. (۵) حدیثلرنی یازمق حقدہ اذن و منعلر. (۶) حدیث و تاریخ. (۷) سندلر، متنلر و بو طوغروده اولان وظیفه لر. (۸) محدثلر و صحیح حدیثلر. (۹) موضوع حدیثلر و بو حقدہ معلومات. (۱۰) حدیث کتابلرنیڭ تدوین ایدلمه سی، اصول و مسندلر. (۱۱) حدیث کتابلری ایله عمل ایتمک. (۱۲) اسماء رجال و بو بابده مطبوع اثرلر. (۱۳) حدیث علمی و روسیه اسلاملری. (۱۴) حدیث و آنڭ معلمی. (۱۵) کتب ستہ (صحیح البخاری، صحیح مسلم، سنن ابی داود، المجتبی، سنن ابن ماجه. الموطأ) و بونلر نڭ مطبوع شرحلری. (۱۶) کتب ستہ مؤلفی (امام مالک، امام بخاری، امام مسلم، امام ابو داود، امام نسائی، امام ترمذی، ابن ماجه) نڭ ترجمه حاللری. (۱۷) کتب ستہ مجموعه لری. (۱۸) حدیث علمنده اعتمادلی اماملر. (۱۹) کتب ستهدن باشقه مطبوع حدیث کتابلری.

رضاء الدین به خیر الدین

اوشبو مقاله لر کیله چک عددلرده اوز نوبتلری ایله درج ایدلنه چکلدر: «تربیه و تعلیم» چیتا شهرنده رضوان ابراهیموفنڭ، «خودوز نیک ناتار» طومسکی شهرنده معام ا. بیکقولوفنڭ، «امام غزالی رساله سینى انتقاد» افا شهرنده م. سویندک، «هر اشنگ مخصوص وقت و موسمی وار»، «توافق افکار میزانی»، «کشیلر دیننی صاقلارغه می یا که دین کشیلرینی صاقلارغه می؟» «تنازع و بقاء الامثل» هر بری عمر القراشی افندیڭ .

* «ایضاحات ایسترم» اسملی مقاله باصلیمه چقدر. بونڭ ایدمه شلری پک کوب حاضرگه شونلر یانینه قویلدی، احتمال که برر وقت رساله روشنک ترتیب ایدلنور .

* «مجتهدلر یتشدیریک؟» اسملی مقاله گوزل ایسه ده بو مملکتک بزم خلقمز آراسنک تطبیق ایدرگه امکان کورامی. شونڭ ایچون شمذیلک باصلیمه چقدر. * خیهده محمد توفیق افندی ولد آخوند محمد صفا جنابلرینه: یباردیکنگز اثر سلامت تابشرلدی. تشکر ایتمکده مز .

* آچینسکی ده معلم یوسف شرقی افندی گه: فولک بارلری «وقت» اداره سی اسمندن یبارلدی، یوقلری ایچون معذور کورگز!

* معلمه خ. ف. خانم گه: آندای مقاله بزگه تابشرلما دی، زا کاز نوی یبارمش اولسه گز پوچته دن ایزلاترسز .

* «شورا» زورنالی نڭ ۱، ۲، ۳ نچی نومرلری اداره ده قالما دی. شونڭ ایچون سنه باشنده یازلماغان کشیلر نڭ آبونهلری ۴ نچی نومردن گنه حسابلانونب قبول ایتوله در .





آپریل ۱ سنه ۱۹۱۰

ربیع الآخر ۴ سنه ۱۳۲۸

شورا دیر والوغ خادیر

ابن الاثیر

تحصیل صد دنه اولمش؛ اوشبو سبیدن علم و ادبته متانت و برمشدر. بر وقتلرده شام و قدس شهرلرینه ده سیاحت ایتدی، بو سفرنده هم کندسندن عالم بر ذات کوردیکنده فرصتنی ضائع ایتما کسزین همان توسیع معلومات قیلور ایدی.

ابن الاثیر، حکومتلر آراسنده ایلچیاک ایدوب یورمش ایسه ده بو اش سیاست سودیکندن و مرتبه- لرگه رغبت ایتدیکندن دگل بلکه اوشبو اشنی علمگه وسیله تایدیغندن ایدی. زیرا اوشبو بهانه ایله کندسی حسرت چکمش اولدیغی فائدهلرنی تحصیل ایلرگه موفق اولمشدر. بونک ایچوندرکه شام و قدس سیاحتلرندن قایتدیغی صوگ اوزینک خانه سینه قاپلانوب خلقدن عزلت وانزوا ایلامش، طوغمه لری سیاست ایله مشغول اولقلری وقتده بونک سیاست ایله علاقه سی اولمامشدر. ابن الاثیر هر نه قدر مزوی اولوب مطالعه و تألیف ایله شغللندی ایسه ده خانه سی و مجلسی عالمر و فاضلر مجعی اولوب همیشه آنلر ایله صحبت قیلور و علم مذاکره سی ایلر ایدی.

ابن الاثیر حفظ حدیث و علم تاریخ هم ده علم انساب عربده زمانه سینک فریدی و اوزندن صوگ اولان عالمرنک امامی ایدی.

معروف مؤرخلردن ابن خلکان دیور: « ۸۲۶

اسلام مؤرخلرینک بیوکلرندن اولان اوشبو ذاتنک اسمی علی بن محمد ابی الکرم ابن محمد و کنیه سی ابو الحسن، لقبی ده عزالدین اولوب ۵۵۵ - ۱۱۶۰ تاریخنده دنیاغه کلمشدر.

طوغمه لری اولان ابو السعادات مجدالدین مبارک بن ابی الکرم ابن الاثیردن اون باش کچوک وضیاً- الدین ابو الفتح نصر الله بن ابی الکرم ابن الاثیر- دن نچه یاشدر الوغ ایدی. اوشبو اوچ طوغمه ابن الاثیرار « موصل » شهری یاننده اولان « جزیره ابن عمر » اسملی اورنده دنیاغه کلدیلر و صوگره آنالری ایله برلکده « موصل » شهرینه هجرت ایتدیلر. هر بری ده الوغ عالمردن اولوب انک زورلری فقه، شعر و ادبیاتک، انک کچوکلری ده لغتک و ترجمه سینى یازمق اولدیغهمز ابن الاثیرده تاریخ علمنده متخصص ایدی.

ابن الاثیر عز الدین « موصل » شهرنده معروف عالمردن استفاده ایتدیکی صوگ حج سفرینه کبدوب مبارک اورنلرنی مشاهده ایدوب یوردی. آندن قایتدیغی صوگ موصل حاکمی طرفندن ایلچی اوله رق کوب مرتبه لر « بغداد » شهرینه واردی. اوشبوسفر- لرینک هر برنده علما و ادبا ایله صحبت ایدوب همیشه

اوغلی میرزا شاه حکومتی زماننده کامل التواریخ فارسی لسانینده ترجمه ایدلدی . بو کتابنڭ اهمیتنی تقدیر ایتدیکارندن مستشرقلر کوب اجتهاد صرف قیلوب تصحیح قیلدیلر و ۱۸۵۱ دن ۱۸۷۶ سنه سینه قدر ۱۲ جلدده «لایدن» ایله «لیپسخ» شهرنده طبع ایتدیلر . بوندن سوڭ مصرده ده ایکی دفعه طبع اولندی .

(۳) اللباب . بو اثرنی ایسه سمعانی نڭ ۸ جلد دن عبارت اولان «کتاب الانساب» نام اثرندن اختصار ایلامشدر . اوشبو «اللباب» حقنده ابن خلکان دییور : «ابن الاثیر سمعانی طرفندن اولان پک کوب غلطلرنی تصحیح قیلدی و بعض اورنلرنده مهم شیئر آرتدی ، سمعانی کتابی قوللرده پک آزدی . حلب شهرنده برگنه مرتبه کوردی ، مصر دیارینه بونسخه کلماشدر . ابن الاثیرنڭ اوشبو کتابن مستشرقلردن ووستنفلد ۱۸۲۵ تاریخنده «غوتنغن» شهرنده طبع ایتدی .

ابن الاثیر صافی و غایت سلیس صورتک یازمقی خاصه سیننی حائز اولدیغی ایچون اثرلری مرغوب و مطالعه سی ده کوڭلرگه راحتک کتورمکده در .

کامل التواریخ دیباجه سنده ابن الاثیر : «اوز- لرنک علم و معرفت اولدیغنی ظن ایدوچیلرنی کوردی ، تاریخ علمنی اعتقار قیلورلر ، فائده سی ده فصلر بلمکن عبارت دبه ظن ایدرلر . نرسه لرنڭ طشارینی غنه کوروب ایچینه کرمک شرافتندن محروم اولانلر ایچون علم تاریخنڭ شویله بر فن ایدیکی معلوم ، بونده نزاع یوق ؛ اما طوغری بولغه کروچیلر و حلققنی کوروچیلر ایچون تاریخ ، دنیالق ایچون گنه دگل بلکه آخرتک ایچون ده پک فائده لی بر فندر» دییور . بوندن سوڭ دنیاوی و اخروی فائده لری حقنده تفصیلات ویرر .

ابن الاثیر ۶۳۰ نجی ییل شعبان آینده وفات ایتدی . قبری «موصل» شهرنده در . (کاتب چاپی نڭ ۶۳۸ ده وفات ایتدی دیبه سی سهودر . کشفی الظنون ج ۲ بیت ۲۵۶) .

تاریخینڭ آخرنده حلب شهرینه واردیغده ، حلب حاکمی شهاب الدین طغرل حضورنده ابن الاثیر ایله کورشدم . فضیلت و گوزل اخلاق صاحبی بر آدم ایدی . آتام ایله دوستلغی اولدیغی سببندن بکا زیاده التفات کوستردی و اکرام ایتدی . بر آز مدت حلبده طوردیغندن سوڭ موصل شهرینه فایتوب کندی» (۱) . ابن الاثیر پک مهم اثرلر تالیف ایدرگه موفق اولمش عالمرنددر . هر عصرنڭ علم اهللری بونڭ اوشبو تالیفلرینه محتاج اولمشلر و هر بر کتبخانه نی بو اثرلر زینتلامشلردر . اسملری شونلر :

(۱) اسد الغابه فی معرفه الصحابه . بو کتاب رسول اکرم افندمز حضرتلری ایله اصحاب کرام ترجمه لری حقنده اولوب ۷۵۵۴ عدد صحابه ترجمه سی یازلمشدر . اوشبو اثر ۱۲۸۰ تاریخنده مصرده «وهیبه» مطبعه- سنده ۵ جلدده باصلدی . مجموعی ۲۲۹۴ بیتدر . گوزل کاغده باصلمش ایسه ده ، مقتدر مصححلر کوزندن کچمالمشهی یا که مساهله اولمشهی ، الوغ یا ککشلر واردر . بو یا ککشلرنڭ بعضیلری حتی مؤلفنڭ اوز قلمندن اولدیغی آکلاشلور . ایشته بو کبی اورنلرده خلقلر آلدانماسونلر ایچون مصححلر ، طبع وقتنده بو کبی اورنلرغه حاشیه ده اشارت و تفسیرلر یازوب معلوم قیلورغه تیوشلی ایدی . بو کونلرده مصرده ایکنچی دفعه باصلدیغنی ایشتنک ایسه ده نسخه سیننی هنوز کورمادک ، احتمال که بوسوڭ نسخه سنده لازم تعلیقلر یازلمش اولور . اسد الغابه نی اختصار قیلوچیلرده وار در . هر حالده اوشبو اسد الغابه پک مفید بر کتابدر . اگرده اوز تلمزگه ترجمه ایدلنوب باصلسه ایدی تلمز بیوک بر خزینه گه مالک اولمش اولور ایدی .

(۲) کامل التواریخ . ابن الاثیر اسمینڭ فرنکلر فاشنده شهرتینه سبب اولان اثری ایشته بودر . بونده ایسه خلقت عالمدن باشلاب هجرتنڭ ۶۲۸ سنه سیننڭ آخرینه قدر اولان واقعه لرنی یازمشلر . ابو طالب علی بن انجب اسمنده بر ذات اوشبو کتاب اوزرینه ۳۰ سنه لک بر ذیل یازوب علاوه ایلامشدر . تیمرلنک



مقاله لر:

توسع ايتديكنجه تعليم آلهي همان آرتدرلوب حضرت پيغمبرمز اولان خاتم الانبيا ارسال اولندي .

حضرت پيغمبرمزنىڭ رسالتى بتون نوع انسانه عمومى اولوب جملہ انبيانىڭ خاتميدر . عالم نبوت آنڭ ايله ختم ونوع انسانغه و يرلمش جملہ فضائل وكمالات آنڭ نبوتى خزينه سنده مكتوم اولنمشدر . نوع انساننىڭ ابتدا سندن انتھاسينه قدر نه كىبى فضائل وكمالات ظهور ايتمش ايسه جملہ سينڭ مادهسى و تخمى آنڭ جهرنده مكنون اولمشدر . بناؤ عليه نوع انساننى تكميل ايچون اولان نبوت ، حضرت پيغمبرمز ايله تمام اولوب آندن صوڭ نبوت گه حاجت قالمامشدر . نوع انسان دنيا ده دخى بيڭكلر ايله سنه لر ياشار و بيڭكلر ايله سنه لر فضائل انسانيه و حكمت ربانيه تربيه سى بولنك تون كون سعى قيلور بولسه ده حضرت پيغمبرمزنىڭ مشكاتندن اقتباس ايدر . نه قدر فيلسوفلر و حكما ظهور ايدوب حكمت و علوم دينگز- لرينده پشوب انسانلرى تربيه و تكامل يوليىنى فتح قيلور بولسه لرده حضرت پيغمبرمزنىڭ بولبنه متابعت ايدرگه مجبور اولورلر . حالبوكه : آوروپانىڭ اون توقوزنجى ، يگرمنجى عصر مدنيتنده ظهور ايدن مجدد لردن : «عام الانسان» علماسى اولسون و كرك «احوال روح» علماسى بولسون و كرك «صحيون» علماسى اولسون و كرك دخى «تكمل ، ترقى» علماسى اولسون جملہ سينڭ طريقه لرى اسلاميته فاي توب آنڭ خارجه چقا آمازلر . بوندىن ايسه خاتميت سىرى ظاهر در .

پيغمبرمز محمد صلى الله عليه وسلم نڭ رسالتى عهومييت ، خاتميت خصلتلىرىنى محتوى اولديغى كىبى جامعيت خصلتنى ده شاملدر . چونكه حضرت پيغمبرمز

توحيد و علم

۹

رسالت محمد عليه السلام

پيغمبرمز محمد صلى الله عليه وسلم اوشبو اوچ درلو خصلت ايله سيد الانبيا اولمش ايدى : عموم رسالت ، خاتميت ، جامعيت . بو خصلتلرنڭ هيچ بىرى انبياي سالفه ده اولنماش ايدى .

حضرت پيغمبرمزنىڭ نبوتى و رسالتى بتون نوع انسانغه عام ايدى . چونكه آنڭ كمالاتى طبقة عاديه- نڭ فوقنده اولوب آنڭ كمالاتى جملہ سينڭ كمالاتنى جامع ايدى . بونى ايسه پيغمبرمزنىڭ اخلاق ، سىرتى و آنڭ مشكاتندن نشأت ايدن علوم و حقايق اثبات ايتككدر . آنڭ جهرندن ظاهر بولغان اخلاق و فضائل جملہ انسانلرنڭ آڭا متابعت و اقتداسيىنى موجب اولديغى كىبى آندن فيضان ايدن علوم و معارف بتون انسانلرنڭ تكاملينى موجب اولور . بونى تاريخ و فلسفه مدنيت كوسترملكه در .

انبياي سالفه نڭ بعثتلىرى بويله دگل ؛ بلكه آنلرنڭ هر بىرى بر و يا كه ايكى قومغه بعث اولنوب حكمت ربانيه بى تعليم ايدرلر ايدى . اول دورلرده نوع انسان طفوليت حالنده بولنديغدىن علوم و معارفى آڭلامقغه بيكده قابليتى آرتق اولماديغدىن تعليم آلهي آنلرنڭ قابليتلىرى نسبتنده اولنور ايدى . بر طرفدىن دخى انسانلرده وحشت ، ظلمت ، خرافات آرتقجه قاپلاديغدىن آنلرنى دفعه ازاله قيلمق بيك كوچ ايدى . بناؤ عليه انبياي سالفه نڭ بعثتلىرى خصوصى اولنوب آنلر آنچق بر و يا ايكى درلو قولملى تربيه قيلورلر ايدى . صوڭره استعداد بشرى

سماوات و ارض عالميرنده مکتوم اولان حکمتلرنی و آنلرنڭ هیئت و صورتلرنی تفکر ایله بیورلمشدر. چونکه فطرت جهندن انساننڭ هر بر اعضالرنڭ کندیلرینه مخصوص اولان وظیفه طبیعی لری اولدیغی کبی عقلنڭده وظیفه طبیعی سی، احوال کائناتی اد- را کدن عبارتدر.

حضرت پیغمبرمز تعلیم الهی ایله نوع انساننڭ ایڭ اعلی طبقه سنده بولنوب جهل انسانلرنڭ تکمیللری آنڭ کمالاتی خزینه سنده مکتون اولدیغندن آنڭ بعثتی ایله عربده اولان وحشت، کفانت و فلاننڭ ایچندن انسانیت و مدنیت ظهور ایتمشدر. بونڭ ایله نوع انساننڭ ابتدا سندن بیروکلن: اساطیر، خرافات، ظلم و استبداد، سفاهت و فلان کبی مهلکات جمله سی برافدرلوب آنلرنڭ یرینه حقیقت و حکمت، عدالت و اقتصاد کبی فضائل بشریه اورنلاشدرلوب عالم انسانده یڭی بر طریق ایله تربیه و تعلیم بابی آچلمشدر.

بونڭ نتیجه سی اوشبو اوچ وجهله ظهور ایتمشدر: بری: نوع انساننی اصل فطرتی و حقیقتی اقتضاسنجه تربیه قیلوب فضائل فطریه سیننی ابراز قیلماقدر. ایکنچیسسی: معرفت رب، معرفت نفس، معرفت احوال کائنات بابلرنی آچوب انساننڭ دخی علوم و حکمت فطریه سیله تکمیل اولنمقدر. اوچونچیسسی: سیاست ربانیه اقتضاسنجه نوع انساننڭ اصلاح ایدلمکیدر.

امام و مدرس سرورالدین بن مفتاح الدین



باشقردلر (۱).

کناز اور وسوف وقتنده «قارا صاقال» دیگان باشقرد ایشانی ظهور ایدوب، باشقرد و قزاق مسلمانلرنی

(۱) باشی ۶ نچی عددده.

جهله انبیانڭ سیدی اولنمق ایله برابر، آڭا نازل اولان قرآن کریم علوم اولین و آخیریننی جامعدر. قرآن کریم، کتب منزله نڭ حاوی اولدیقلری هر تورلو علوم و قوانین بشریه نی مشتمل اولدیغی کبی، آنلرده اولان تعریفات و فلانلردن سلامتدر. بونڭ ایله برابر ایسکی حکمانڭ حکمتلرندن حیات انسانیه گه منفعت و فائده و یرگاننی مساعدده قیلوب خرافاتدن بولغاننی قبول ایتماز.

علوم احوال روح و کائنات نڭ شعبه خفیه سندن حیات ابدیه ایچون کک اولان علملرنی اوگرتوب، کائناتنڭ شعبه جلیه سی مشتمل اولان حکمتلرنی دخی جاهعدر. حکما طرفندن تدوین قیلنمش اولان حقیقی روشده نه کبی علوم و فنون اولدیسسه جمله سینڭ ماده سنی قرآن کریم جامعدر. حاصل: حکما طرفندن کک بو زمانغه قدر و کک دخی بوندن صوڭ زمانلرده تدوین قیلنمش و قیلنه چق فنلر و فتوحات علمیه اولنور ایسه جمله سینڭ ماده سی یا اشارت و یا صراحت او- زرنده قرآن کریمده مذکوردر. جامعیت سری بویله آشکار اولنور.

قرآن کریم کک الوهیت توغروسنده و کک احوال کائنات توغروسنده و کک احوال انسان توغرو- سنده بولسون جمله سیننی جامع اولوب آنلرنی معرفتده بیکده تیران کتمشدر.

اساطیریلرنڭ کک تشبیه و تمثیل طریقینه اولنمش و کک شرک و تعدد طریقینه اولنمش اولان آله و واسطهلرنی ویران قیلوب توحید، تنزیه یو- لینی کوسترمشدر. بونی نینداین حکما اولسه ده اولسون تحقیق ایله قبول ایدرلر.

قرآن کریم دخی احوال کائناتی تفحص قیلماق ایله بیورر. جمله کائنات بر الله تعالی نڭ افعالی بو- لوب آنده مکتوم اولان جهله مخلوقات و حکمتلر دخی آنڭ آثار قدرتی اولدیغنی کوسترر. کائنات حقنده اساطیریلردن: کاهنلر و منجلرنڭ یالغان و یا کلمش دوزمه لرنی رد ایدر و جناب حقندن احسان ایدماش فرای عقلغه تابشدر. انسان بو نعمت سایه سنده

کوچوب کیده چك» ديه تورهلرگه خبر ویردی. هم خواجه بیردی اوزی سییه پالات کریپستینگ تیکره سنده کوچوب یوردکندن، اگر قارا صاقال شول تیره گه کلسه بونی توتوشوده روس عسکرلرینه یاردم ایله چگیله وعده ویردی.

خواجه بیردین بو سوزلرنی ایشدو ایله «کیندرمان» دیگان گنیوال سینات غه بلردی. سینات، ۱۷۴۵ سنه نڭ ۳۰ نچی آپریلنده «اگر قارا صاقال سییه پالات تیکره سینه کلسه خواجه بیردی قزاقنڭ یاردمی ایله توتارغه و جزاً ویررگه» ديه نیپلویفکه فرمان کوندردی. لکن نه قدر کوتولسه ده قارا صاقال کورله دی. بارچه قیلنغان تدبیرلر بوشقه کیتدی. بوندن صوڭ قارا صاقال ایشانده بتونله یوفغه چقوب نه یره کندیکی و نه اویده بولندقی اصلا معلوم اولمادی. اورنبورغ اطرافنده غی تورک قبیله لری آره سنده چوالولر همیشه بولوب تورغانغه نیپلویف تیوشلی اورنلر غه کریپوستلر بنا ایدوگه و اورنبورغ اطرافنده روس عنصرینی کوبایتو ایچون ایچکی روسیه دن روسلری هجرت ایتدروگه قرار ویردی. بو اشلری میدانه کتورمک ایچون آچه کرک اولدندن فرق بیڭ صوم آچه صوراب ۱۷۴۵ سنه نڭ ۱۶ دیکابرنده سینات غه مراجعت ایتدی و سینات طرفندن بو اوتنچی قبول اولنوب، کریپوستلر بنا ایدوگه موافق اورنلری قارو ایچون اورال، اوی یلغله لری بوینده چیدی یوز چاقرم قدر سیاحت ایدوب، ۱۸ قدر *редуть* (استحکام)، ۸ قدر کریپوست (قلعه) لر بنا قیلدردی.

سیاسی هم تجاری بر مقصود ایله اورسکی کریپوستینگ کیریللوف طرفندن اورنبورغ اسمیله بنا اولندیقی یوقاریده ذکر اولنمش ایدی. تیکره سنده اورمان یوقلغندن وهواسی یاخشی اولمادقندن روسیه نڭ مرکز لرینه آرتق یراق اولوب، روسیه نڭ باشینه بلا اولغان باشقردلرنڭ حرکتلرینه نظارت ایچون اوڭغا یلی اولمادقندن، تاتیشچی وقتندوق اورنبورغ شهر-ینی «فزل طاغ» دینلن اورنغه کوچررگه قرار ویرلمش ایدی. لکن تاتیشچی تیزلیک ایاه عزل

بلاغه دوچار ایتدیکی، اوزینه آغراق کله باشلادیغند آینه منوب قزاق صحراسینه کروب فاچدیغی یوقاریده ذکر اولنمش ایدی. بونڭ اوزینڭ قایدیه ایدیکی آچیق معلوم اولمسه ده حیاته بولنوب باشقرد و قزاق مسلمانلرینی همیشه فوتورتوب یوردیکی ایشدیله ایدی. باشقرد آراسنده بونڭ کرامتلری سویلنه و هر کون بونڭ حقنده یاڭی خبرلر نارالا، بونی مدح ایدوب ترتیب ایدلگان شعرلر هر طرفه اوقوله ایدی. بو خبرلرنی ایشدوب تورهلر بیک طایفسرلانه و بونڭ حقنده هر تورلی طریقلر ایله خبرلر ازلانه ایدی. شول آرا ده قارا صاقال نڭ قولنده توتقونده اولان «لاپین» فامیلیه لری بر روس فوتولوب روسیه یه قایتدی؛ سایمونف ایله کوروشوب اوزینڭ حالینی بیان ایتدیکن صوڭره «تیز کونده قارا صاقال ایشان روس توره-ارینڭ آلدینه عفو اوتنوب کله چك» ديه خبر ویردی. سایمونف لاپیندن بونی ایشدو ایله سینات غه بلردی؛ سینات سایمونفکه «اگر قارا صاقال عفو اوتنوب کلسه کوزگه کورنو ایله توتوب آلوب، صمارغه یباروب بیک نق یاشرون بر اورنغه حبس قیلوب قویارغه» ديه امر ایتدی. لکن سایمونف نه قدر کوتسه ده قارا صاقال کلمه دی. سایمونف آبدراغاچ، قزاقلر بیک آچه غه خریص خاق، آچه غه آلدانورار، ديه اویلاب «قارا صاقالنی توتوب ویرگان کشیگه بیش یوزدن مڭ صومغه قدر آچه ویرله چك» ديه اعلانلر تارانیدی. لکن بونڭک هیچ فائده سی کورله دی. شولای ایده تورغاچ خیلی وقتار اوتوب کیتدی. قارا صاقال ایشانده اونودولمیه باشلادی. پتر بورغه بولغان بیوک توره لرده بر آز طنچلق نابدی، قزاق حدودنده بولغان مأمورلرده بو توغریده آرتوق مشقتلانونی قویدی. لکن شول آرا ده قارا صاقال ایشاننڭ دشمنلرندن و قزاق طائفه سینڭ باشلقلرندن «خواجه بیردی» نامنده گی بر قزاق «قارا صاقال ایشان حاضر بزیم قزاق آره سنده تور؛ قزاقلر ایله آرالرینه دشمنانلق دوشدی، بوندن صوڭ قزاق آره سنده تورمایوب تیز کونده یراق یره (فطای تیکره سی بولورغه کرک)

بيك الوغ وياخشى بىرلر وكوب كر يستيانلارده هديه قىلنمش ايدى. تفكىلوف اوزىنىڭ درجه لىرئنه وقىلغان خىدمتلىرىنى تايانوب بولورغە كىرك صوڭغە تابا رشوت آلو، اورنسىز خلقنى رنجتو كىبى اشلىرى اشلمىيە باشلادى؛ خصوصا اوز قول آستىدەغى كر- يستيانلار آرتق ظلملىرى ايرىشدى. كر يستيانلارنىڭ آرتق چىدارغە حاللىرى قالمىغاچ آچىقدىن آچىقغە قارشىلىق كورساتمىيە باشلادىلر. «بالطاس» و «مو- ردۇنىكە» قىرئە لىرىنىڭ كر يستيانلىرى (ياصاچنالى تاتار ايدىلر) نىماما تفكىلوفنىڭ قولدىن چىقىمق ھوسىنە دوشوب بعضلىرى اورمان آرالىرىنى قاچدىلر. اورمان آرالىرىدىن چىغوب آكسىزدىن تفكىلوفنىڭ بعض قىرئە لىرىنى ھجوم ايدوب تورلپچە ضررلر ايرىشدىلر. ھتى تفكىلوفنىڭ اوز جايىنى قىر قىصب ايتدىلر. عاقىبت اش زورغە كىدوب واوز آراغىنى بىرور درجه سىندىن اوتوب، تفكىلوفى اوفامىكە سىنە ھالىنى عرض ايتدى. اوفامىكەسى، بو قاقچان كر يستيانلارە يازو لىر بىاروب اطاعتكە اوندادى ايسەدە ھىچ فائىدەسى اولمادى، بارچەسى اوزىنىڭ اطاعتسىزلىكىدە دوام ايتدى. بوتانچە چارە اولمىغاچ بونلارنىڭ اوستىنە تىخومىروف و اىزمىيلوف نام آدملىرىنىڭ رىاستى تىختىك عىسكىرلر كوندردى. كر يستيان تانارلر عىسكىرە قارشى طورونى استەدىلر ايسەدە بولدىرە آلماي بارچەسى قولغە آلىندى، فقط اوچاوى قاچمايە موفىق اولوب بونلارنىڭ بىرى «ھىبى اللە» نامىدەگى باشلىقلىرى ايدى.

نپىلوف اشنىڭ زورغە كىدوندىن قورقوب سىنات دن «كىلە چىك وقتلارە بو كر يستيانلار ايلە نچوك مەامل ايدىرگە كىرك؟» دىيە تىلىمات صورادى. ۴ آيدىن صوڭ سىنات شول تىلىماتى كوندردى: ۱) بو قارىدە مذكور قىرئە لىرىنىڭ كر يستيانلىكىدىن باش تارتقان آدم لىرىنى اوفىغاچ چاقروب جواب آلو؛ ۲) عىسكىرگە قارشى تورغان كر يستيانلارنى تىقتىش ايدو؛ ۳) ھكم گە بو بىصونى تورغان كر يستيانلارە عاصىلرە قىلنغان مەاملە ايلە مەاملە ايدو- ھم ۴) باشلىقلىرى ھىبى اللەنى

اولنوب بىرىنە تىيىن اولنمش اوروسى باشقىردە اختلا- لىرى ايلە مشغول اولدىقندىن بو اش نپىلوفى وقتىنە قىرئە تاخىر اولنمش ايدى. نپىلوفى، اورنىنە اوطورب باش كوز آلغاچدە بو اشنى ميدانە چىقارمىق اولدى. لىكن تانىشچى طرفدىن تىيىن اولنغان اورون نپىلو- بىفكە اوشامادى. نپىلوفى، اورسكىدىن ۲۵۲ يارم چاقىرم مسافىدە اولغان وايسىكى وقتلارە «باسمان» نامىدە- گى نوغاي خانىنىڭ مەل اقامتى اولغان ھازىرگى اورنىنە كوچرونى موفىق تابدى. صوڭرە ياكى اورنوبورغ شىرىنى شول بىرگە بىنا ايدوگە، بىنا ايتىكان وقتدە اشكە نپىتار بو بىللىرىنى وچىتىدىن نرسە تاشو اچىرن باشقىردلرنى قوشوغە، رخصت صوراب سىناتغە مەراجعت ايتدى. سىنات صورادىلرئىنە رخصت ايتىكلە بىرئىر، باشقىرد لىرغە ياخشى مەاملە ايدو ايلە، اش ھقلىرىنى عدالتلە وىرو ايلە خلاصە: نچوكدە اولسە كوڭللىرىنى تابو ايلە مخصوص صورتدە توىبە قىلدى. لىكن بو شىر نىڭ بىناسى وقتىدە قورقچىلى وبا اولوب ۶۲۱ قىر كىشى دىياندى اوتدى.

شىر بىنا ايدىلوب بىنكاج، ھرنورلى كىكلىكلر وعدە قىلوب چىت شىرلردىن سودا گىرلر چاقروب كىوردى. بو شىر وقتىنە كورە شو بىلە بىر تىزىك ايلە نرقى اىلادىكە ۱۷۴۷ سىنە لىرە بو شىرە فقط ۸۳۷ يورت ۴ چىركا، بىر ايتىك وار ايكان، ۱۲ سىنە صوڭرە شىر تىكرەسىندەگى زىملانىكلەرى استىنا ايلە ۲۸۶۶ يورت، ۹ چىركا اولدى.

نپىلوفنىڭ بىك نچكەل ب تىقتىشى آرفەسىدە اوفام دەغى گو بىرئاتور نائىبى آفساقنىڭ زور خىانتلىرى بلىنوب اورنىدىن عزل اولدى. شولوق سىنەدە نپىلوفى قوتلوغ مەمد تفكىلوفنىڭدە اشلىرىنى تىقتىش ايدى. قوتلوغ مەمد تفكىلوفنىڭ روسىيە دولتى اىچون بىك الوغ خىدمتلىرى كورسائدىكى ھتى كچى يوز فزاق مىلكتلىرىنىڭ فقط تفكىلوف اچتھادىلە روسىيە قوشلىقى بوقارىدە ذكر اولنمش ايدى. بو خىدمتلىرى ھم بوشقە كىتھايوب، بىر بىرىنە آكار پالقا وىنقىل صوڭرە كىپىرلىق درجە لىرى احسان اولنوب، اوفام تىكرەسىندىن

نچوك اولسده تابوب فولعه آلو .
تفكيولوفنك كرىستيانلردن يولداش ايشمبايف
ديگان آدم آقسافنك مسقواغه كيتديكى وقتنك يولقوب،
« تفكيولوفنك بزنى كرىستيان ايدوب توتوغه حقى
يوق، بزنگ بابالرمزه پادشاهلر طرفندن ويرلگان
آزادلىق اوكازى وار هم بونك كى ناتارچه يازلغان
يازولرمزه وار» ديه سويلهپ اوكازنيده و ناتارچه
يازلغان يازوننده آقسافنك قولينه ويرگان ايدى .

نيپلوييف بو حالدن خبر آلوب سيناتغه « يولداش
ايشمبايف» ديگان باشقردنك آقسافغه ويرگان اوكاز
لرى وار ايكان بو اوكازلرى كورلمدكچه بر اشد
فيلوب بولى، ديه مکتوب كوندردى . سينات آقسا-
قنى چاقروب يولداش باشقردنك ويرگان امانتلرينى
صورادى . لىكن آقسافى، مين اول كشىدن هيچ
نرسه آغانم يوق، ديه بيان ايتدى هم سينات
آقسافنك شول جوابيل امضاسنى آلوب نيپلوييفكه
كوندردى . نيپلوييف بو اشنى اوفا محكمه سينه تابشروب
تيزلك ايله نفتيش قىلوب بترگز، ديه بيوردى . اوفا
محكمه سى نفتيش قىلوب تفكيولوفنى عيبسز تابدى هم
محكمه ناك بو قرارى نيپلوييف طرفندنه تصديق اولدى .
سوكره تفكيولوف نيپلوييفنك خدمتلرنده اولنوب ،
اوفا اطرافينى اصلاح واعمار اوغرونده كوب ياردملر
تيكردى . حتى نيپلوييف اوزى مسقوا ياخود پتربورغ
غه كيتديكى وقتلرده بار لوازمينى تفكيولوفكه تابشروب
كیده تورغان اولدى .

مادى .
قبردن تاوشلر .
كيرك رومان ، كيرك سائر بو كونگه قدر طبع
اولنوب ميدانغه چقغان اثرلرنك هيچ برندنك گويا كوكلم
ممنون توگل ده شونك ايچون اوزنى قاندره طورغان
ئلله نيندى عجيب بر اثر ئزلى ايمش كيك ، استانبول

مونه شول وقت ، قبردن نيندى تاوشلر ايشتوله
ايكان ! . . . ديه شول اثرنى آلوب، اوپله مه قايتوب
اوقى باشلام . تكرر اوقوب چقدقندن سوكره قلبه ده
شوندى بر قناعت حاصل اولديكه ، گويا كوكلدن
ئزليگان نرسه منى يردن تابقان كيك ، موندى بر كتاب
اوقو ميسر بولووينه غايت فواندم .
واقعا ، موندغى سويلنگان سوزلر مطلقا طرف
آلهيدن قوبولغان بر الهام ايدى . چونكه بو اثرده گى
سوزلر بيك بيوك هم ده بيك بيوك بر يردن كيلنگان
شوندى آلهى بر سوزلردر كه : موندغى اول عالي اول
دقيق معنالرنى ، اول سماوى ، اول آلهى خطابلرنى
طرف آلهيدن الهام ايدلمگان تقديرده هيچ كم سويلى
آلميه چقدر .
بونكله برابر بو معنالرنك چوغسى كتاب مقدسز
قرآن عظيم الشانك حاوى اولغان سر و حكمتلر يدر .
گويا كه شول سر و حكمتلرنك تفسيرى ظن اولنور .
اوشنداق ، متصوفين اسلاميه نك بر چوق فلسفه حقه
سنى هم شاملدر . دقت اولنورسه بو طوغروده بايتاق
نرسه لر كورلور . لذلک بو اثر فنيدر . الحاصل شول
اثر يعنى « مزاردن سسلر » شول قدر مزيتى حاويدر كه :
هم تصوف هم اخلاق هم فلسفه هم ادبيات هم فن
كتايبدر ، ديسه م مبالغه اولماز .

شولوق بو اثرنك ، كندسنى دقت ايله اوقوغان
آدملرنك قىلبرينه « من عرفى نفسه فقد عرف ربه »
كلام جليلنك سرنى ده بحق القا ايتن چكندنه هيچ شبيهه
يوقدر .

ايمدى ، شوندى عزيز بر اثردن، اوزم فايده-
لانغان شيكلى ، اوزمدن باشقه مينم كيك عاجز بر
آدمدن ده استفاده كه محتاج اولغان يعنى تركچه بلنگان
محترم ملتد اشلمنى ده فايده لاندرونى اوزمه بيوك



قبردن تاوشلر .

كيرك رومان ، كيرك سائر بو كونگه قدر طبع
اولنوب ميدانغه چقغان اثرلرنك هيچ برندنك گويا كوكلم
ممنون توگل ده شونك ايچون اوزنى قاندره طورغان
ئلله نيندى عجيب بر اثر ئزلى ايمش كيك ، استانبول

آزدن سوکڑو صحرا ده هم بولندم . کوکلم موکلرنی ، قایغولرنی طبیعتنک حزین حزین منظره لری اچنه سیر ایتدره سی کیله ؛ اوزم ده یووش اوله نلر ، یاشل صحرا- نکلر اوستنده گیزوب یوردن بیک لذتانه ایدم ، همان کیته ایدم . هیچ بر یرده « شرت » ایتکان تاوش یوق ، هر طرف طن ایدی .

یالغز اوله نلر اوستنده یاتراشوب اوطورغان یا کفر طامچیلرینک اوستارینه باه ووم ، بهرلووم سبیلی شپرداشوب یرگه توکلورلندن ، یالانغه چغودن قورقوب همان آغاچ بوتاقلری آراسنده اوچوشوب یورگان قوشلرنک فناطلرندن ، بوتاقلرده غی ، یاپراقلرده غی صو بورتکلرینک بوتاقدن بوتاقغه ، یاپراقدن یاپراقغه نپلدا ب توشکه له ب طورولرندن کیلگان تاوشلرغنه بو سکونتنی ، بو طنچلقنی بوزارغه ایتکان کبک بولالر ایدی . اوشنداق بتون طبیعت ده زور بر بلادن قورتولغان آدمنک یوراگی کبک بیک صافلانوبغنه سکوت ایته ایدی . مین همان کیته ایدم . فکرم بر یرنی بیلگو- له گان ایدی . همان شول یرگه تابا کیته ایدم . اول یر فبرلک ایدی . بامیم نیگه ، فبرلکگه بارونی نلی ایدم .

فبرلکگه یتدم . قایقاسی توبنده طوقتاب بر آر وقت تیککنه طوروب ٹولکلرنک بو دنیا سنی سیر وتماشای ایتدم . بو یرنی یعنی ٹولکلرنک بو افامنگاهلرنی ، بو یورتلرنی شول قدر موکلی ، شول قدر قورقونچ بر روشده کوردمکه ، اچنه تیزگنه کروب کبتوگه باطر- چیلق ایته آلهامدم . بر کفن کیسه گینه تورلوبک قارانغی ، تیره ن بر اویقونغه ناشلانغان بو ٹولکلر اوستنک جانمنی گیزدروب یوردن اورکه باشلادم . شولای بولسه ده بو اورکو ، بو قورقو ، مینم ایچون شول قدر طانلی ، شول قدر جاذبه لی ایدیکه ، نوزه آلهامدم ، ایرکلی ایرکسز تتری ، تتری بولسه ده قاپقانی آچدم . بوکونگه حدلی بر قابات اولسون آچلوب کورمگان بو زور و ایسکی قایقاییک آورسنوبقنه شغردی ، شغردی آچلوب میگا بول ببردی ، فبرلکنک اچنه کردم . کروب بر ابکی آدیم آنلار آنلاماز قاتی بر تاوش ایشتمدم ،

ولازم بر وظیفه بلرک ، ترجمه سینی مناسب کوردم . ایشته اوشبو اورنده یازاچغمز شی اوشبو « مزار دن سسلر » نامنده گی کوچک و فقط بیک معظم بر اثرنک ترجمه سی اوله چقدر . لکن بحق آکلانه بلسهک ! ذانا موندی الهامی سوزلرنی مینم کبک عادی ، عاجز بر آدمنک حقیلن آکلانه بلووی ده کوچ بر اشدر . مع ما فیه بقدر الطاقة آچی ایتوب آکلانورغه صرف غیرت ایتدم . و من الله التوفیق . عبدالرحمن سعیدی .

قبردن تاوشلر

یاز کونی ایدی . کوبدنبری یا کفر یاوا ایدی . همده کوک یوزنی تمام قارا بلوط قابلاغان ، یا کفرده هیچ اورلکسز همیشه یاوا ایدی . یا کغانه یشاررگه باشلاغان اوله نلرده یا کفردن باشلرنی اییوب یرگه یاتقانار ایدی . الحاصل بتون دنیانی تمام کوکل قارایتقچ بر قارانغیلق قابلاغان ایدی .

مین اوچ کوندنبری ترزه منک کورسه نه آغان قدر آچقلغندن کوک یوزنی ، صحرالرنی ، دیکزنی تماشا ایتوب یاتا ایدم . همده دائما موکغه ، قایغوغه میل ایتوب طورا طورغان کوکلم بتون قایغولرنی ، بتون موکلرنی ، همه زارلرنی طن بر یرده بیکله ب طوتاسی کیلگان ایچون اویمدن چقمازغه قرار بیرگان ایدم . لکن بر آر سوکڑو شوندی بر ساعت کیلدی که : ترزه لرمنی موکلی بر تاوش بله ن بهرب ، بهرب یاوغان یا کفر تمام طندی . هر طرف تیره ن بر سکونتگه طالدی . کوک یوزنی قابلاغان فالون قارا پرده لرده بر چیتدن یرتلورغه باشلاب ، قوباشدن نورلر ساچلورگه ، بر بر یله ن اویناشورغه ، قووشورغه طوتندیلر ! نهایت کون یوزی تمام آچلوب بتوب ، بتون دنیانی نور قابلا دی

منه ، شول وقت مین ده طشقه چغوب یوررگه نلی باشلادم . چونکه کوبدنبری هیچ بر یرگه ده چقمیچه بر اویده بیکله نوب یاتو ، مینی بیک یالقدرغان ؛ کوکلمنی بیک یمان بر فلرانغیلق باصقان ایدی . شول سبیلی طشقه چغوب بیک یوریسیم کیله ایدی . بناء علیه بر

قورقا، قورقا هر یاغمه ایلانوب فارادم : آلدن فبر ،
آرتمه فبر، ایکی یاغمده فبر، قبر هر یرده قبر! ...
هوشم کیتکان کبک قورقوومدن، یغلوب بر فبر
اوستینه باروب توشدم. شول وقت بر قبر تاشینه
کوزم توشدی، شول یازونی اوقودم : « زیارتچی !
سین هیچسک ! ... »

بو، فی دیگان سوز ایدی ؟ همدن فی دیمک بولا
ایدی ؟ بو بوفسه بر ئولکنک بر تری آدم یوزینه
اورغان بیوک بر حقارتی، بیوک بر استهزاسیمه ایدی ؟
« سین هیچسک ! ... » باشقه بر یرده، باشقه
بر وقتده بولسه بو سوز میگا اول قدر قاتی ده نیماز
ایدی. لکن بو یرده، بو وقتده بو آچی سوز بتون
یلکلریمه اوتدی ... اوزمنی گویا ایتلری چرگان،
طاملرلی اوزلوب بتکان، قوری سویاک جیونتقدنغنه
عبارت بر حالده کوردم. همدن آچی، یه مسز بر
کولش ایلهن یلمایوب کولدم ده آچوومدن نهایت
ایرنمنی تشررگه مجبور اولدم.

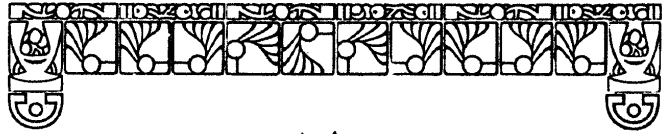
بار کوچمنی صرف ایتوب، فوللرم بلهن قبرگه
تایانوب کوچکه گنه طوروب کیله ایدم، طاغن استهزا
ایتوب کولگان بر تاوش ایشتم. باشم ایلانندی.
بتون اعضالم تتری باشلادی. کوز آلدنیه طورغان
آغاچلر، فبر تاشلری ده « زر، زر ... » ایلانگان
شیکلی بوله باشلادیلر. نهایت تمام حالدن یازوب،
یغلوب یاگادن قبر اوستینه باروب توشدم. شول
زمان قبر آستندن غایت قورقونچ غایت یات بر تاوش
ایشتلورگه باشلادی. شول سوزلرنی سویلی ایدی :
« بیک درست ! سین هیچسک، ههک مجرد هیچسک !
لکن بو سوز سیگا آچی، بیک آغر نیتسه کرک، ضرر
یوق، تیسون ! چونکه حقیقت دیگان نرسه دائما شولای
قانی تبه چک، دائما سیننی چوکچلاب و باشکنی ایزوب
طوراچق ! هم ده شوندی بر حقیقت که هر زمان فو-
لاقلرگه شول سوزلرنی طوقوب طوراچق. هیچ ...
هیچ ! ... »

(آخری وار)



ایلانوب فاراسهم، فبرلک قایقاسی یابلغان ایش !
لکن بو تاوش، مینی بر آدم عمرینک صوگ ساعتی
صوفغان شیکلی بیگ قورقوندی. غایت متأثر اولدم.
چونکه بویر، - کیگ بر قبرستان ! تیره بر سکونت !
دنیاغه کیلومزنک قورقونچ، امیدسز بر تابشی ایدی !
قبرلر آراسندن بر کولگه کبک اوتوب، اوتوب
کیتنه باشلادم. آباقلرم ده، ئولکلرنک بو موکلرنی، بو
تیره سکونتلرنی هیچ بوزاسی کیلمگان شیکلی بیگ
صافلا، بوقنه باصوب مینی همان آلهه تابا ایلتهلر ایدی.
لکن اوشبو وقت حیات عالمندن شول حدلی یرافلا-
شقان ایدمکه، حتی اوزمنک ترک اولوب اولماومدن ده
شبهه لنورگه باشلاغان ایدم.

آلهه کیتوومده دوام ایتدم. فکر تمام بوش،
بر نرسه ده توشنوی ایدی. بردن برگه، کینه تکنه ینه
بر تاوش کیلوب قولاغمنی یاگفراندی. غایت قور-
قدم. باشمنی کوناروب فارادم، تاوشلانغان نرسه بر
بایغوش ایدی ! طورغان یرمه طوقتادم. بو یرده
میندن باشقه ده ترک مخلوقلر اولووینه بیگ فواندم.
اگرده حال، قونم اولسه ایدی بوکا فارشو مطلقا بر
سوز سویلیه چک ایدم. لکن سویلیوگه هیچ عالم یوق
ایدی. چونکه فبرلکده گی اول اوزون، اوزون
آغاچلر، اول هیچ قوزغالمیچه ئلل هیندی قورقونچ بر
نرسه کبک طورغان قبر تاشلری، اول یه مسز، فوت
اوچقوچ فبرلر مینی تمام قورقونقلر تمام قونمنی
آغانلر ایدی. مین نیچون بویرگه کیلگان ایدم ؟
نیچون موندن یوری ایدم ؟ مونی هیچ توشنه آلمی
ایدم. چونکه قورقووم شول چیکگه کیلگان ایدیکه،
بر نرسه اولسون توشنورگه بیرمی ایدی. بو قورقونچ
یردن قاچمق، چغوب کیتمک بولدم. لکن چفارغه
قایقانی تابا آلامادم. الحاصل آغاچلردن، قبرلردن
عبارت طن بر یرده بیکله نگان قالغان ایدم. موندن
صوگره بر آلاوغه اولسون عالم فالمدی. چونکه بو
امیدسز قبرلر تمام یورا کمنی آدیبلر ... گویا قبرلر
آچلر چقده بالفز سو یا کدننگنه عبارت قالغان قوللر
سوزلوب مینی طوتاچقلر ! ... کبک کورنه باشلادیلر.



میشارلر.

VI

قزلىرى، خاتونلىرى و ايسكى عادتلىرى.

فرغز، چواش و ميشار كىبى تارىخ صحيفه لرنده اساسلى بر معلومات تحتنه كرمگان و آلا ر ايجون آچيق بر فصل توزيلمگان، قوملرنىڭ حاضرگى عادت و اخلاق، توس و طبيعت چهنلرن دن بحث ايتارگه تلا- نيلسه اڭ موافق بولغانيده آنلرنىڭ، خاتون و قزلىرى احوالندن بحث ايدودر، ديب اويليم. آنڭ ايجون حاضرندە بو قوملرگه، باشقه قوملرنىڭ قانى فاتناشماوى بلەن برابر عموميت اعتبارى بلەن فاراغاندە بولارنىڭ خاتون و قزلىرى بتونلەى ديه رلك اوقوماغان و چيترگه، عادت آلورلىق در جەدە فاتناشماغانلقدن ايسكى عادت، طبيعت و توسلرى باشقارماغان و اوزگارمگاندر. خاتون و قزلردە بولغان ايسكى طبيعت و خاقلر- دن نچارلرينىڭ اوزگارمەسى ايجون، مثلا: قاطى و طوپاس، جانغه صالحون و آچوچان طبيعتلى بولغان بر خاتون ياخود بر قزنىڭ، نزاكت و حسيات ليلق، حيثيت و جاذبه ليلك، ملايم و يومشاق طبيعت ليلك كىبى صفتلرغه آليشونماسى ايجون آنڭ البت اوقو- ماسى و نورلى ملتلرگه فاتناشوب اوزندە بولغان فصوللرنى كورمەسى و بيگرا كدە حرە و حقوقلى بولما- سى لازمدر.

ميشار خاتون و قزلىرى ايسه بو حالگه كىلدكە، نوگلەدىنى ملتلرگه نسبت ايله حتى فرغز و چواش خاتونلرينە فاراغاندە دە تاما ايسكى حاللرنده بولوب اوقو، حرەلك و اوزلرنده بر قدر حقوق صافلا و كيبلىر- دن بوسبتون عارپدرلر. شونىڭ ايجوندە آلارنىڭ حرەكت و توسلرينە قار او بلەندە ايسكىلىكنى نق صافلا- غانلقلرن و جويماغانلقلرن آچيق بلورگه بولادر. ذاتا هر بر ملت و هر قومنىڭ ايسكى عادتلرينى صافلا و طوغروسندە اڭ نق غيرت و كوچ صرف قىلوچىلرى

خاتونلر طائفه سيدر. فسقهسى: ايسكى عادتلرنىڭ نق تايا نچلارى خاتونلر ديمك ممكندر. مونىڭ ايجوندە تارىخ صحيفه لرن آقنار و وبا خصوص رسول اكرم افندمزگه فارشيلق ايتكان هر قبيله نىڭ باشندە ايسكى عادتلرنىڭ يوغالويندن قورقمان خاتونلرى اسلا- ميتدن قورقوب و اوركوب بورگانلىكلرن كوز آلدينە كيترو بيوك بر دليل بولا آلور.

چواش قز و خاتونلرى كياوگه بارودە و معيشت يوللارندە اوز اختيارلرن صافلى آلدىلرى حالده ميشار قز خاتونلرى عادتتا آتالرينىڭ صانلق حيوانلرى، كياولرينىڭ بهاسز اويونچاقلر يدرلر. آلار، بو حاللرنى، اوزلرى ايجون جبر و معيشتلرى ايجون قورقنچلى بر عادت ديبە بلميلر و اويلاميلار.

ميشار قزلىرى، آتالرينىڭ بىرگان- حقيقى حا- لنجه ايتسەك- صانتقان يكتينه، هيچ سقرانمى و قايغور- مى، باررغه حاضردرلر. چونكه، آلار، «كياوگه بار و نرسە، نيندى كياو بلەن طورغاندە ماطور معيشت بولا» ديب اويلاميلردە اوبلاسلردە، تيك «خاتونلر، كياوينىڭ بالا اويونچاغى و قلى مثالندە بولغان بر نرسەسى و آنڭ هر امرينه مطيع بولو و هر تورلى جبر و قباحلىكلربنە توزو بزگه تىوش» ديبگنە اويليلارده، كياوگه كيتونى بر عادت صايوبغنه نيندى كياو بولسەدە بارا هم آنڭ هر تورلى ظلمينه و امرينه توزه هم چديدر. بو حقدە، ميشار قزلرينىڭ، آغزلرنىڭ: «مىن، آلويغنه بار وچى، قووچيدن كيتوچى» ديبگان بر مقاله هر وقتدە سويلانە و تکرارلانادر.

ميشار قزلرنده عشق و محبت ديبگان نرسەدە عموميتلە يوقغه حساب حكمندەدر. ماطورغنه ايتكاننە: «ميشار قزى آرطق سوييميدە و سويليميدە». چونكه سويو و سويلو ايجون اڭ برنچى شرط، نچكه حسياتلى، نزاكت و جاذبه لى بولماقدەر. بولار ايسه ميشار قز- لارندە، تاما يوقدر و با خصوص اوقوماغاندە بولسە «ميشار قزى» ديمك اورنينە «جانلى بر كوساك» ديمكە ممكندر. موندن باشقه، حرەلك و حقوقليلق چهنندە ميشار قزلىرى، فرغز قزلرينە فاراغاندەدە

آ کلاغان وشولای ديب بلگان قدر یسندہ هر تورلی مانع لرگه کوکراک کیروب و باطر کوکلیلک بلهن آنک بالفعل وجودینه جرئت اینه آلا. اما، نه چاره که آلا رغه جهالت انقلاب اورونلاشقان. بو اورنک شونیک یاشرماونی تیوش کوره منکه: بو کونده تورلی شهر- لرگه سودا ایچون نارالغان میشارلرنک قزلری هر بری اوقوغان و حتی کوبسی بیوک مکتبلارده بتوشکان بولا ویتوشه در. امید بارکه آ کلاغان اشنی یولده قالد- ماوچی و بیکرا کده غبطه و تقلیدچی میشارلر مونک ده تقلیدسز چدی آلماسلار.

کیوملری جهتنه کلنچه قزلری نیک کولما کلری کیک و اوزونلقده اورتاچه بولوب فقط بر قضا و ایکی قاطلی زور زور ایتا کلردنگنه مرکب بولادر. بر ایناگی بیلدن باشلاب طوبقه قدرلی و ایکنچی ایناگی کوکراک آستندن باشلاب تز اوستینه قدرلی نوشکان بولادر. ایزولری بعضا بیزه کسز و بعضا چواش خا- تونلارینقی کبی میچ فابقاچی ره وشسندہ بورغالاب بورغالاب تورلیچه سینسارلردن بیزه ب یاصاغان بولا- در. باشلارینه چواش قزلری نیک کبی کچکنه شال یا که یاولقنی قیوچجان اورطالای قاطلیلارده بر قیوغن آرطقه سالندروب بهیلیر.

خاتونلق عالمینه چقعاچ بتون کیوملری اورگا- روب، تماما چواش خاتونلارینه اوخشاب فالالار. کولما کلری باری بر قدر کیکلک جهتندن گنه چواش خاتونلارینقندن آیوریلادر. باشلارینه «تاستار» بهیلیر. اما، بولارنک تاستارلری چواش خاتونلا- رینقی کبی عادی چوپره کلردنگنه بولمیچه، آرطقه سالونغان قیورغی آلتونلی اوقالار و چوقلار بلهن بیزه- لوب اک یارلیسونقی ده ۱۵ یا ۲۰ سومارغه نوشه در. بر میشار قزینک، کیاوگه آلوب بارا طورغان اک قدرلی و مهم بر پریدانی - اهرچنیده سویکی تاستاریدر. اول، کیاوگه کیتار وقتن سیزه باشلادی ایسه بارلق اجتهاد و جیونتیسن صرف فیلوب تاستار حاضرلرگه باشلیدر. سوز آراسنده ده «فلاننک قزی بویغه جیتوب کبله ایندی» اورینا «تاستار حاضرلی

توبان حالده درلر. فرغز قزلری ایسه آز بولسه ده بر قدر حقوقلی و حره بولو بلهن برابر، غایت درجه- ده اوتکون قیلانوشلی و جاذبهلی بولالر.

میشار خاتونلری و قزلری، بردن شوشی حالده بولولری و ایکنچیدن ایرلرینک غایت کونچی طبیعتلی بولولری سببلی غایت درجه ده عفتلی و صاف کوکلیلی شهوت پرستلکدن یراق بولالر. چونکه، میشارلرنک ایرلری، خاتونلری حقدنه صوگ درجه ده کونچی و حاضر سو ظنغه آیشوچی طبیعتلی درلر. اگر بر قزینک یاخود بر خاتوننک عفتی حقدنه توزان قدر- لیکنه بر عیبی بلونسه ده بتون خلق تلنده تعجب و تحقیر بلهن سویلانه، آتاسی و یا که کیاوی آلدنده قیناو و صوغو کبی عذابلر بلهن بلالهدار. بر قز یا که بر خاتون یات بر ایر بلهن بره رگنه سوز آلودر ساده اول ئلله نیقدر اسملر کوتاره و عفتسز لر جمله سندن سانالادر. موناشوشی سببلرگه کوره ده، میشار قزینک، توگل عفتدن یازغانی بلکه ده بر قدر شایارغانیده مگ که برگنه سویلانه و ایشتوله در.

بو اورنده شونیده آ کلاتوب کیتونی تیوش بله منکه: میشار قزلری نیک بویله عفتلی بولولاری ایر- لردن قورقوب و یمان اسمدن اورکوب گنه توگل بلکه آلا تا ازلدن عفتلی بولوب یارالار و طولار، عفتلی بولوب ئوله لر.

میشار قزلری بردن باصدرنقی کوکلیلی و آرتق شهوت پرست بولمادقلرندن ناشی کیاونک توس و ما- طور اقلارینه آرتق اعتبار فیلمادقلرندن و ایکنچیدن ده کیله چک معیشت و راحتلرین اوپلی آلورلق درجه ده تربیه لنگان بر عقلغه مالک بولمادقلرندن، کیاونیده صایلاب طور آلمیلر. فقط شونسی شایان دقتدرکه: بر میشار قزی، تزوج مسئله سن آ کلالرلق درجه گه کیلسه یاخود فکری آچیلورلق درجه ده اوقوسه اول نیچککنه بولسه ده اوزی تلاگان یگتگه بارا آلا. اک اول آتاسی و آناسینه اوزوبکنه اینه، آلابده بولماسه یابشوب چغوب کیتنه ده یکت بلهن، اوزلری نکاح یاصاتالر. ذانا، میشار قزلری هر اشلرینک

وتورلیچه صاناشلار طاعالار. بارماقلارینه زور زور قاشلی پراضنوی یوزکلر مویونلرینه خسینلر کبه لر. کوزگه سرمه تارتودن باشقه بیتلرینه کرشن و اینک؛ تشرلرینه «نش فاراسی» طرنافلارینه «قنا» باغنیاق کبی نرسه لر بولارده بیک موداده در. بو وقت، میشار- لرنک یاشرهک خاتون قزلرینه، قران خاتونلرینک الک ایسکی مودالرندن بولغان زور ایتا کلر اوستینه قوشتان ایتا کلر صالو، زور فالفاقلر و کارناشیلارده کره باشلادی. بولارنیده چیتده یورگان ایرلریگنه آلوب قایتوب تاراتورغه میسر بولدیلا. لکن، میشار خاتون قزلری، عمومیتله، بیزه نو و کیننو ایشینه غایت هوسکار بولالر. ذاتا، آلا، دنیاغه کیله، هیچ بر نرسه دن خبری و بیلمی بولماغان آنا قولنده هیچ بر نرسه نی کیرا کسنهی، آغاچ کبی، فقط جنه سن اوسد- روب بویغه جیته، کیاوگه بارا، معیشت مشقتلرنده ایرلرینه توزان قدریده یاردم ایتمی، ایرینک تابقانن آشاو بلهن قارتایا، مونا شوشی دورلرنده کیننو و بیزار- نودن باشقه نی کورمی و بیلمی دنیا دنده کیچه لر. چونکه میشار خاتونلاری یورت تر بیه سی و قول ایشی کبیلر نی گوزلجه بیلودن غایت در جده محرومه لر در. آشاملق طعاملر پشروده، توگل تکلفلی آشلر نی، بلکه ده عادی و کونده لک آشلرنیده صوگ در جده تاتسز و اشتهاغه مخالف یاراقسز ایتوب پشورلر. بر قدر جویله گان اچ کیوملریک تیک اوستدن شووب توشماسلک درجه- ده گنه بولادر. کوزگه کورنورلک بر قدر هنرلریده فراشندن: اوراق اورا بلو و آرش صوغا بلو، ایو اشندن پیچکه یاغوب صغر ضاوو، صنائع نفیسه دن بر قدر جیتن وسوس جیلری بلهن آش یاوق، سولگی و کیاوینه کولما کلکلر ایچون آلاچار طوغودر. ایلک، بو بیک قوتلی بولوب عجب در جده نفیس اشلی بلسه لرده حاضر تون کون توبانلیکگه یوز طومقده در. «عقللیغه بر اشاره جیتار دیلر» مقالینه بارما- غمنی تورتوب، بولارنک یورت و بالاتر بیه لری حقنده بو اورنده آرطق سویلاوینده سوز اوزایتو دیبکنه بله من. ظنه فالسه، بو ایکی تورلی نچکه وظیفه لر

ایندی» تعبیرن یورته لر فقط، بو تاستارلار تورلیچه بولوب هر یاق میشارلرینک اوزلرینه مخصوص بو- لادر. مثلا، ساراتسکی میشار خاتونلرینک ما کلا- لری نه ده بر قدر قیورق صالنوب تیره سینه کموش تنکه لر تزیلگن. پینزا و تامبوف میشارلرینک تمام چواش خاتونلرینقی اصولنچه بولماقله برابر باش اوستینه بر کچکنه ماتورغنه شال ایشوب به یلاگان و شالنگ ایکی فیوغن یوغاریغه تابان ککوتارتوب قویغان بولادر. طاویاق میشارلرینک ایسه فقط کیگ و اوزون آقبوز یاخود آق کیندرلر دنگنه مرکب بولوب خاتوننک آلدن و آرطن، قوللارین و ایگ باشلارین تمام قابلاب آغان هم بایراقلرنده ما کلا ای اوستونده، کموش اوفادان طوغوب یاصالغان بر فاطرغاده بولا و بو فاطرغانک چوقلری کوز قاشلرینه قدرلی صا- لنوب یوریلر. بو، موقشی (موردوا) خاتونلرنده ده بولوب، آلارنک ما کلایدن یوغاری بولغان کیسه- کی عادی طاقتادنگنه بولادر. موگا بولارده «تاستار» دیوب، طاویاق میشار خاتونلاری ایسه «چالما» یا که «اورپهک» اسملریله یورته لر.

اصلده «تاستار» سوزیده فارسبیچه «چالما» معناسنده بولغان «دستار» سوزندن آلونغان بولسه کرک. آنکچون صوفی الله یار حضرتلرینک:

«لجک آرطق بزم «دستار» مز دین

ایرانلر غار ایدهر کیرانمز دین» بیتنده فارسبیچه «دستار» سوزی چالما معناسنده و اورنده کلمشدر.

میشار خاتونلرینک کولماک اوستوندن کبه طور- غان اوچ بیلیلی نوشی آچیق توگه رهک یاقالی، چابو و ایتا کلرینه آق و صاری اوقالار یاخود تورلی نوسده صاناش و صیتسالار طوتقان کامزوللاریده بولادر. قزلری و خاتونلری عموما قوللرینه بیلارک و ایشمه (۱)، آیاقلارینه اوزلری به یلاگان اویوق همه بیرمه لرده قزل و یاشل توسلرده چیتک کبه لر. ساچلرینه چولپا

(۱) ایشمه ایسه، باقر چیق اوستینه نچکه گنه کموش

چیقنی چرناب، بیله ککه کبه ایچون یاصالغان بر نرسه در.

طوغرىسىنى، آرادىن، آرتق شىسىمىد ايتۇدە بوش بولسە كرك .

مىشار خاتۇنلىرى وقزلىرى، اوزلرنىچە غايت دىندار يورۇب، ايسكى عادتلر يىنە نق يابشقان بولماقلىرىلە بىرلەر، باغۇچىلر آرتىدىن چابۇب بخت صناتو، چىولب چىولب غىبىت ساتىو وكشى حالن تىكشرو، يوق بار سوزلرنى اوسدەرە اوسدەرە خلق آراسىنە تاراتو، بىر برسىنە رقابت ايتۇب زور زور اسراف وتكفلر بلەن اوغراشو وكورشى خاتۇنلىرى ايلە، جنجال قوبارىشو كىبى اشسزلىكن كىلگن نىچار وخاتۇنلرغە ياقىشماغان اخلاقىر و صفتلر بلەندە موصوفەدرلر .

مىشار خاتۇنلر يىنك بو حالدە بولولار يىنە ايرلر- يىنك بھاسز اويونچاغى بولۇب. «چاپان» زىندانندە طوتقون بولۇب بىكلە نوب ياتقان خاتۇنلر اوزلر يىمى عىبلى، يوقسە، آلارنى مدنيت يولپنە سالۇب، علم ومعارف، تربىە وحسن اخلاق ايسلر يىنە قىوندردن قول تارتقان ايرلر يىمى عىبلى؟ مېن بو حققە قطعى حكىم بىرە آلماسامدە آپىغراق فكىرلى واقوغانراق بىر مىشار خاتۇنىنك سوزلرن يازۇب كىتماك بولام. اول بىچارەنك چن بىرندىن چىغان شوشى سوزلرن طىكلاپ قارا كىز ئلى :

«سىز، ايرلر، همان بىزنىك تربىە سىزلىكمىزنى تنقىد قىلاسز. ظن ايتامنىكە بىزنىك تربىەلى بولوومىزنى تلىسىزدىر، شولاي بولغاچ بىزنى انقلاب اوقوتۇب قارا كىز ئلى نىچك بولور ايكان! افتخار بلەن ايتە آلامنىكە بىز، مىشار خاتۇنلر نىدە بولغان استعداد وقابلىت، طرىشلق وصافلىق، آك وعفتنى هىچ بىر ملت خاتۇنلر نىدە تابالماس سىز... سىز بلەسىز بىت، مونا شوشى آللردە يوز يورت خواجهسىنىك اونسىدە اويۇدە يوقدر كە، آلار همەسى خاتۇنلرن تاشلاب اونار يىل چىتدە يورلر. شول اونار يىل ايو صاقلاب ياطقان بىر مىشار خاتۇنىنك ايرىنە خىانت ايتكانن ايشتكانك بىرمى؟ ئە ايرلرنك تورلى يىرلردە تىبىرۇب يوروىنە قاتناشاسم كىلمە - سەدە شونىدە توككەن آفچەلرى بلەن بىزنى اوقوتسەلر

ايدى، بىزدە باشقە بولور ايدىك، دىەرگە جرئت ايتە آلامىن؛ شولاي بولغاچ بىزنىك او كىمغانلقرمىزغە اويالمىچە اوبكەلىك آلورسىمى؟»

درست، شوشندى نادان و تربىە سىز بولغان مىشار خاتۇنلر نىدە بعضا بىك گوزل خصلتلىردە يوق توكل. مىلا، ايرىنك امرندن باش تارتماو، عفتىنە خىانت ايتماو، يورت اىچىندە بلىگان قدر خدمتىك يالقاولق قىلماو كىبلر .

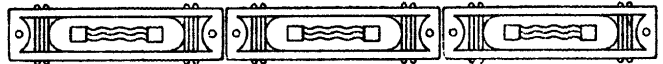
توس جەتتە كلنچە مىشار خاتۇن قىلرلى، چوش خاتۇنلر يىنە اوخشاشلىراق بولۇب غايت درجە دە ماتور بولالار. اكر آلارنىك اونكون و ماطور قارا كوزلىرى، سوبكىملى-كولەچ ياكى قىلارلى، اويالو بلەن يىلمايغان وقتدە فاراسمان آلصولقنە ايلانگان قارا طوتقلى يوزلرلى، شمورت كىبى قارا و اوزون ساچلىرى بلەن كىر فكلرى وقاشلىرى، شما وتىگىز سوبكىملى بولغان ايرى و تازا بدنلرلى بىخشى تربىە كورگان، حسىيات وجاذبەلى روح بلەن تربىە لنگان بىر قىزدە بولسە ايدى، چىر يوزىندە اك مافتاولى و ماطورلىق بلەن مشهورە بولغان شام- عرب قىلرلردە، بولار يانندە، لاشى بولۇب قالورلر ايدى. لىكن چوش قىلرلى بلەن مىشار قىلرلرنك بو ماطورلىقلىرى، ماطور بويالور بلەن بويالغان آغاچ كىبى، دردىسز و خاصىتسىز بىر ماطورلىقدىر .

مىشار خاتۇنلر يىنك ايرلر آراسىندە عادتا، اك مافتاولىلر يىدە، كوب اير بالا آناسى بولغانلر يىدر . مىشارلر عادتا كرك اير وكرك قىز بالالار بولسون آلارنىك كوبلىكىنە وعائلەسىنىك زورلىغىنە نە قدرلى سوينسە دە، اير بالانك كوبلىكىنە سوينگان قدروك سوينىلر . بىر مىشار اوغلىنىك اوغلى بولغانغە اوز اوغلى بولۇدىن آرتق سويندەدر . بو مېن تارماغم كوبايو، فامىلىبەم زورايو دىب افتخار قىلا . چونكە مىشارلردە اك ايسكى و غايت يراق بولغان بىر بابانك بىتون تارماغى، شونك، فامىلىبە سىندە يورلر . خلق آراسىندە دە، فلان قىبىلەدىن وفلان نىسلندىن دىبك كىبى، «فلان خلقىدىن» دىب يورتولمىكەدر . مىلا :

«بشیر خلقی»، «یعنی خلقی»، «شلفای خلقی»، «آقچورا خلقی» کبیلر. شونڭ ایچونده، زور بر میشار اولنده ده ۳-۴ دن آرق فامیلیه بولمی. بناء علیه، ایر بالانڭ کوبلگی بر قبیله نڭ زورلغن آرتدر دندن بو، میشارلر ایچون زور بختیارلق بولوب ایر بالارینه «بولار بزنڭ آلتون باغانالاریمز» دیه یورته لر. ایر بالالرن آرق سویگانگه کوره ده اوزلرینڭ اڭ سویگان آنڭ کیرا کلکینه نق توشو-نگان سودا گرک علمینه، هر میشار خلقی، بالالرین، یاشده نوک اویراتورگه طریشه لر.

میشار خلقی، بولاین، عائله لر نڭ زورلغینه عموما شادلانوچان بولادر. آلا اوزلریده: «ابوجماعتڭ کرک کچکنه وکرک زور بولسون، باری بر عائله مشقتن کوره سڭ، عائله ک نیچک بولسه ده کون همان بر کوینچه اوته؛ شولای بولغاچ زور بر عائله نڭ تربیه چیسی اسمن آلو البته بر فضیلت» دیلر. منه شول سببلرگه کوره ده، میشارلر صوڭ درجه ده تیز و کوب اورچبگان بر خلقدیر.

ظریف البشیری - یاڭی الله غول.



بای هم یارلی دیلر،

تورکچه یوغالغان سوزلر.

بر ملت نڭ ظورلغی اول ملت نی تشکیل ایتکان بره ملرنڭ کوبلگی ایله بولغان کبک، بر دیل نڭ هم بایلغی اول دیله سویلنه طورغان سوزلرنڭ کوبلگی ایله در. بزگه بیلگولی دیل لرنڭ ایڭ بایی هیچ شبهه سز عربچه در. بو دیله گی سوزلر شولچاقلی کوبدر که: بر عرب یازوچیسی ایکنچی دیل دن هیچ بر سوز آلماینچه ئلله نه چاقلی نرسه یازا آلا. بعض عالمر ایڭ بای دیل نیمسجه دیسه لرده نیمسجه بیلمدیکمن عربچه ایله آنڭ آراسنده فی مناسبتنی قاری آلیم؛ اما بر روس یاخود تورک هم تاتار

یازوچیسی صافی اوز دیلنده گنه یازا آلمینچه ئلله نیچه دیل لردن عاریه سوزلر آلورغه مجبور بولا. چونکه اوز دیلنده او یلاغانینی یازارلق سوزلر بولمغانغه و یاخود بولوبن اونوطلغانغه کوره صافی اوز دیلنده گی سوزلر ایله گنه مقصودینی یازا آلمی. لکن شونسی وار: روس یازوچیسی نه چاقلی ادبی یازساده باشقه دیل لردن سوزلر کوب آلورغه و بناء علیه یازغانینڭ یارطیسنی یاخود آندنده آرطیغنی یات دیل ایله یازارغه مجبور بولدیغی حاله تورک - تاتار یازوچیسی یارطیسنی و یاخود اوچدن ایکی ئولوشینی یات سوزلر ایله طولدیره در. مذکور دیل لر آرسنده ایڭ یارلیسی و بناء علیه عاریتچیسی هیچ شبهه سز شمدیکی تورکیه ده استعمال ایدیله طورغان عثمانلی دیلیدر. بو ملت نڭ دیلینه قاراغانده اول مملکت نڭ آتاقلی تورک ملتینڭ اونراغی بولغان تورکیه بولمینچه عربستان و یاخود عجمستان بولووی خاطرگه کیله. ایڭ عجبی شونوسی: هر ملت نڭ دیلی یازو-چیلری کوبایگان صایون اوز دیلنده گی سوزلری آرتا باروب بایی باردیغی حالده عثمانلی دیلی گل طارایوب تورکچه گه یارلایانوب کیلگان. عربچه هم فارسجه بلمگان یایسه اول دیله گی لغت کتابلری بولغان بر کشی عثمانلی تورکیسنی اوقوب آکلی آلمی. توگل قاره خلق فائده سینی کوزه تمی یازغان غزته لرنی گنه حتی خلق فائده سینی کوزه تو فکری ایله یازغان و بناء علیه демократическая بولغان «سربستی» لرنیده عربچه فارسجه بیلمگان تورک آکلارلق توگل. مثلا: سربستی نڭ ۱۱۵ نچی نومبر-نده فی «اسکی دن سرایده اجرا اولدان مظالم کرامات بیغایات جمله لر یله تزیین و موفقیات سعادت آیات ترکیب لر یله تتویج ایدی لوردی...» دیگان جمله سننده صافی تورکچه نیچه سوز بار؟ اوچکنه توگل می؟ شونی عربچه فارسجه بیلمگان نیچوک آکلاسون؟ اما شوشی اوچ یوللق سوزلرنی روس دیلنده ایکی گنه روس سوزی ایله یازغان غزته ده یوق کتابه یوق. روس دیلنده ایسکی زمانده یازغان کتابلر، روس

لری چاقلی یولا آلورمیکان؟ مونوسنده شک وار. آکلاندرکه عثمانلی تورکی سوزلر گه بیک یارلی بولغانغه کوره آنی تورکی دیلی دیب بولمی. لهذا باشقه تورک لرنی عثمانلیچه یازارغه دیم-لارگه یول یوق. بز تاتارلر اوزمزی عثمانلی تورکلرندن علوم و معارف آلورغه شاگرد ایدرگه تیوشلی دیوب بیلسه کنه دیل بابنده آنلرغه شاگرد بولورغه احتیاجمز یوق. شوچاقلی دیبرگه ممکن: قازان دیلنده یازلغان کتاب و رساله لر چن تورکچه سوزلرگه همانده یارلی بولسه لرده باشقه تورکی دیل-لرگه قاراغانده تورکچه گه یاریسننه بایلر. بیر یوزنده یاشاوچی تورک اوروغلری دیل لرنی تورک-لشدیره سیلری کیلسه البت حاضرگه خلق دیلنده گی اوشانداق بورونگی تورکی سوزلرنی ادبیات گه فوشوب بیروگه تیوشلیدر. اونکان یلدرده بر نیچه بورونگی سوزلر غزته لرگه کروب حاضرنده شول سوزلرگه تمام ایلاشلیدی یعنی ادبی سوزلر بولوب کیتدی لر. بورو-نغی تورک دیلنک عسکر و پادشاهلق ایشلرینه دائر شوچاقلی سوزلر کوبدرکه آنلرنی آلوب استعمال ایکنان ده تورک دیلی ننگ بیک پای بولاچغنه هیچ شبیه یوقدر. اوز دیلمزده سوزننگ صاف تورکچه سی بولدیغی حالده عربچه فارسچه ده اوشانداق روسچه دن شول معنی دهغی سوزلرنی آلوب ادبیات ده استعمال ایدو-ننگ سببی نرسه ایکان؟ نینگه کیرک ایکان؟ مین مونی آکلی المیم! حاضرگی تاتار ادبیاتنک روسچه دن آلونغان بر نیچه سوزلر بار. اول سوزلر صاف روسچه توگل روسلاشقان سوزلرگنه بولغانغه کوره آنلرنی یاوروپادن آلونغان دیبارگه ده یاری. مونه شونلر اورنینه صاف تورکچه سوزلر استعمال ایدونی تیوش دیوب بلهم. مثلا نیمس چه دن آلنوب روسلا-شقان روسلردن بزگه هم آلنغان Штраф سوزی اورنینه چن تورکچه بولغان «تولاک» سوزینی، لاتینچه دن آلنوب روسلاشقان و بزگه هم کرگان Манифест اورنینه بویروق، بویروغ سوزلرینی؛ روسچه غه لاتینچه دن آلنغان Конфискація اورنینه یارغو، یارغی

سوزینه بیک یارلی همه آکلانلی طورغان درجه قیبون بولدفلری حالده بو کونده گی روسچه ادبیات هم دیل کونلاشورلک درجه ده یخشی و شوونک ایله برابر چن روس سوزلرینه بایدر. عثمانلی تورکلری علوم و معارف ده باشقه تورکلرگه قیاس ایلماز درجه ده آلدی بولسه لرده دیل بابنده آنلر بیک یارلیار. عثمانلیلرنک آنا دیل لری بولغان تورکچه نی طاشلاب عربچه، فارسچه دن فوشولمه بر دیل یاصاولرینک سببی هیچ آکلانلی. حکومت-تورکیه حکومتی، ملت-تورک ملتی اولغاچ، دیلده تورک دیلی بولور غه تیوش ایدی. هر ملت ترقی غه باشلاغان چاغنده اوز دیلینه کوب اهمیت ویرمینچه بورونگی دن آرا-لرنده آتاقلی بولوب قالغان بر دیلگه اهمیت ویرگان لر. روسلرنک هم ئلکده گی یازوچیلری روس دیلنی اشکه سانامی اثرلرینی فرانسوزچه یازوب ماتاشقا-نلر. لکن روسلر حقیقتی نیز آکلاب اوز دیل لری-ینی آله بیارگانلر و آنی چیکن طش بایوتقانلر. عثمانلیلر ایسه همانده شول بورونگی ناچار عادت ایله کیلوب بزنگ اوچون ایزگی بولغان تورکی سوز لرنی کوموب قالدیره کیلگانلر. مین اوزم چن عثمانلی محبی بولسامده عثمانلی دیلنی هیچ سومیم. آنلر سویلگان تورکچه نی تورک دیلی دیو بیلیم. آکارغه عربچه، فارسچه دن وبر آزغنه تورکچه ده فاتوشدی رلوب یاصالغان بولامق دیوبکنه قاریم. روسیه دهغی مسلمان تورکی قوملر آراسنده میشار دیلی تورکچه گه نه چاقلی یارلی ایسه، تورکیه ننگ ادبی دیلی صانالغان عثمانلیچه هم شوچاقلی یارلیدر. آیورمه شونده غنه: میشارلر دیل لرنی روسلاشدیردفلری حالده عثمانلیلر عرب-فارسلاشدیرغانلر. تورکیه ده تورک دیلینی توزه تمک ایچون بر جمعیت یاصا-لغانغی غزته لرده یازلیدی. یازولرینی هم توزه تمکچی و شول حقه بر «یازو توزه تو لغت کتابی» ده یاصا-مقچی بولالر ایکان. بوبیک هیبت اش بولور ایدی. لکن کتابلری تورک دیلینه بایلقده روسلرنک روس دیلینه بایلقغی Полный Орфографический Словарь

محترمه تقدیم ایدلکده، او آنی اوقیوب اوزینک طویغوسنی بیان ایدرک بر کغد یازوب برنچی ذاته ویرمش، اوده آنی لطفاً «وقت» اداره سنه کوندرمشدر. خالص ترکی تیلده یازلمش بو ادبی مقاله ننگ «شورا» ده باصلمه سی دهاز یاده مناسب کورلدیگندن آشغیده عینا درج اولوندی:

اورن بالی (اورن بورغ) ده هفتده اوچ کون چیقسان «وقت» آدی تورکجه غزته یی بگا ویردکز، اوقودیم. بر ڪوك دن نوره یین، بر دیل سویله یین فارینداشلرک، یکنلرک باصدقاری غزته یی کورمک، اوقومق بنده پک طائلی طویغولر اویاندیردی.

بیلورز که انسان باشقا «حیوان» لردن عقلی، دیلی ایله آیرد اولور. چوق (کوب) یاشایان، چوق کزن (سیاحت یاپان) انسانلرک گورگولری، عقللری پارلاق اولور؛ اونلرک آکلایشلری یاشامایان، کورمه-بیلردن آرتق کسکین اولور.

اوقومق بیلن چوق بیلکلی در. یاشادیغی کونلر بیللرله، عصرلرله چوغالمش صاییلور. چوق بیلکلی انسان هر یرده یوجه گورولور، اوننگ دگری آرتار، ملنلر (انسان سورولری) ک دگرلری ده بیلکلری ایله اولچولور. دگرسز انسان سوروسی حیوان سوروسندن آیریق اولماز.

اورن بورغ اهاالیسننگ بودیدیکمز آیریغی آکلماغه یوز طوتمش اولدیغینی «وقت» غزته سینى اوقومق بگا کوستردی. طائلی طویغولر بوندن چیقدی.

گوریبورز، ایشیدیبورز که بوکون دنیاده بوتون انسانلر ملنلر چالیشیورلر، قازانیورلر؛ یوجه اولوب راحت بولیورلر. بوننگله اوکونیورلر.

تورک، تاتار، مونغول نسللری اوته کی انسانلر-دن گری یه فالهق بزى اوتاندیرمازى؟ نه ایچون بز اونلردن آشغی یه فالهلم؟

بیلگی اوستون ملنلر آشغی یه فالانلری اور-گوزلر گیبی بویوندیرق آلتینه آلورلر. کور دگلز؛ بانمزه بافانده ایشنگ بویله اولدیغینی گورورز.

سوزلرینی؛ ایتالبا نچه دن آنوب روسلاشقان Шпіонъ اورنینه ئوزچی، ایسگوچی، آچیق سوزلرینی؛ لاتینچه دن آنوب روسلاشدیرلغان Реформаторъ اورنینه «ایلتوزر» سوزینی، فرانسه سوزچه Парламентъ، روسچه Дума سوزلری اورنینه قورولتای، اویلامه سوزلرینی قبول ایدونی تیوش دیب بلیم. قورولتای روس تاریخ کتابلرنده یش یش غنه اوچریدر. شیخ سلیمان افندی هم قورولتای-مشاوره اوچون اجتماع ایدن مجلس، شورا-دیدر. اویلامه مق (تفکر اینمک) مصدرندن آلتغان اویلامه ایله дума ننگ معناری آراسنک نه چاقلی یاقینلق وارلیغی لغت اییالرینه معلومدر. اویلامه، نهی و طیبوغه دلالت ایتکان اویلاما معنی سنک اولمینچه ایلانیه طور-غان اورون معنی سنده بولغان «ایلانیه» گه اوخشا شلی اویلانا طورغان اورون معنی سنده در. قایسی بر سوزلر روس لغت کتابلرنک باشقه دیلنکی ایدوب کورسه تلسه ده مثلا تیلماچ толмачъ سوزینی علم لسان عالمرندن صاقالوفلر، قریمیرلر پولاقچه دیسه لرده اول هم چن تورک سوزی بولورغه تیوش. تیلیم آچ، تیلمنی آچ دیمک بولورغه کیرک. آنلرده چن تورک سوزی دییوب استعمال ایدیلورگه کیرک. اگر ملت بو فکرنی قبول ایتسه بو حقدنه تاغیده یازغالاب ادبیاتقه خیلی یاگا سوزلر آرتدیررغه ممکن بولور ایدی.

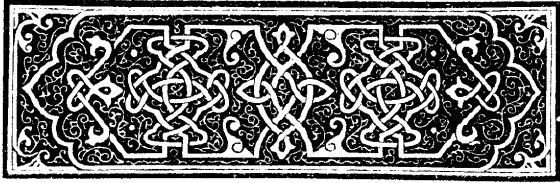


ارباب

ترک طویغوسی

استانبولده محترم اوقوچیلرمزدن بر ذات طرفندن «وقت» غزته سی پک بیوک رتبه لی، عالی معلوماتلی و مکمل آوروپا تربیه سی کورمش ایکنچی بر ذات

برندن تفریق ایدوب کوشتمش ایسه ده، مطبعه مزده اوبله علامتله بولونمديغندن هر قابوسینی بالکیز عادی «و» حرفیله باصغه مجبوریت کورلیدی. مقاله صاحبی نك عفو عالیلرینی رجا ایدرز.



قران اینو

محترم «شورا» مجله علمیه سینک ۷ نجی عددنك «عشق» کلمهسی حقنده بر سؤال درج قیلنوب، او سؤال «عشق کلمهسی قران کریمده ذکر اولنماش، لکن سنت ثابتده ذکر اولنمش می؟» دن عبارتدر. بوناك کبی سؤاللا، طلبه لری معلملری امام لری سنن نبویه مطالعه سنه عادتلننرمک ملاحظه سیله گنه اولسه ده یاخود دیگر بر غرض علمی جهتیل اولسه ده، البته مفیددر. زیرا بویله سواللره بویله جواب ویرمک ایچون جامع صغیر، زادالمعاد، منتخب یاخود موضوعات کتابلرینی مطالعه ایتمک آفتاروب چیقیمق لازمدر. «بویله جواب ویرمک ایچون» دیدم، زیرا عشق حقنده نقل اولنمش حدیثی تصادف طر- یقیله یاخود مصرده هندوستانده طبع قیلنمش سنت کتابلرینك فهرستلرینی کوزدن اوتکرمک ایرنچه کلگیله ده جواب یازمق میکندر.

درست، قران کریمده عشق مادهسی ذکر اولنماش، لکن یوسف سوره سنده عشق حادثهسی، عشقنك ده انسانلره شدت تأثیری ذکر اولنمشدر. مصر ملکهسی یوسف یوزینه نه قدر مبتلا اولمش، ضیافته دعوت قیلنمش مصر خاتونلری اللرینی نصل طورامشلا- قران کریمده بیان اولنمشدر. البته او درجه ابتلا عشقدر، عشقنك ده الك بیوگیدر.

خواجه حافظ شیرازی حضرتلری دیمش:
من از آن حسن روز افزون که یوسف داشت دانستم

اسکی رومالیلر بیلکسن ملنلری اسپر گیبی قوللانورلر ایسی. تاریخلرده یازیلی در. تورک نسللری یگی رومالیلره (آروپالیلره) اسپر فالنق ایسته مزلر ایسه چالیشسونلر. چالیشمق بالکیز قوللر ایله دگلدر، قفا ایله چالیشمق کرک. اوده اوقوبوب یازمق، اوگرنمک ایله اولور.

تورک اوغلی! سوردیکنک طوپراغه گرکن طیر- پانی بیانچیدن آله. اوز الک ایله یاپ. آنا اوچاغینی صوپا ایله، اوق یای ایله قورومق کونلری کچدی. بوگون سونگیلی تفنک گرکور. انسان ایسهك تفنکی ایلدن ساتون آله، اوز الک ایله یاپ. بیلکه بونلر اوقوبوب یازمق اولور.

تورک اوغلی!... آتالرك آدلری، بوتون دنیا ده یایلمش بویوک آدلری واردر. سن او آدی صافلار، سهور بر اوغل ایسهك چالیشورسك. بوگون دوشد- یكك یردن فالنمق ایستر ایسهك هیچ طورماز، چالیشورسك.

صاواش علم صاواشی اولمالی. علم اوقوبوب یازمق اله کلور. علم سنك دنیاکی ده شنلندیرر، آخرتکی ده.

«بشیکدن مزاره دگین اوگرنمگه صاواش» ديه سکا دینك امر ایدیور. دینك امرینی طوتکه آدم اوله سك.

اورن بالغك «وقت» غزته سینی اوقومقن کلن طاتلی، آجی طویغولر بکا نسلداشلر مه فارشی بو بر قاچ سوزی یازدیددی.

بر عثمانلی توركك بو عرق کودن سوزلرینی اورن بورغیلر اوقومق نازك لگنده بولونورلر ایسه کوکلمی بویوک برسه وینچ قاپلار.

السلام علی من التبع الهدی.

..... - عن بلدة قسطنطنیه.

«شورا»: - بو یازونك صاحبی درلو یرده درلو صالر ایله ایشتلمکده اولان «و» حرفلرینك اوست یا که آسنلرینه درلو علامتلر قویوب بر-

انسانك قلبنه بر قوت روحانیه و بیروب، او قلبی ربط ایتمك ایتمش. یعنی حرکات بدنیه یی ندبیرده منتظم بر حاله باغلامق.

عشقك دواسنه قران کریم ده یوسف سوره سنده ده بر ارشاد وار ایتمش:

«كذلك لنصرف عنه السوء والفحشاء. انه من عبادنا المخلصين.» یعنی: زلیخایه استیلا ایدن عشقی یوسف دن صرف ایتدك. زیرا یوسف بزم خالص بنده لرمزدندر.

بوراده «خلوص» كڭ معنی سسی نه در؟ نصل شیدن خالص اولور ایسه، انسان عشق دن نجات بولور؟ قران کریم «انه من عبادنا» دیمش، «انه من عبادالله» دیمه مش؛ عجب بوراده بر نکتته یوقمیدر؟ بزه شویله سواللره یا بوندن دها بیوك سواللره جواب ویرمك ایچون، انسانك احوال روحیه سینه تمامیله واقف اولمق لازم دگامیدر؟

شو دفعه شو قدرله اکتفا ایده یك ده، سوالكڭ جوابنه كله یك:

حدیث کتابلرنده «من عشق فعفی فکتتم فیات مات شهیداً» حدیثی ذکر اولنمشدر. مجاهد واسطه سیله ابن عباس حضرتلرندن حدیث مرفوع اولمق صفتیله نقل قیلنمشدر. یحیی بن معین کبی بیوك امام لر شو حدیثی غایت شدتله انکار ایتمشلر ایسه ده، ابن حزم کبی اماملر شو حدیثی قبول ایتمشلر. امام ابن حزم دیمش:

فان اهلك هو اهلك شهيداً * وان تمنن بقیت قریرعین روی هنا لنا قوم ثقات * نأوبالصدق عن کذب و مین.

امام عبدالرحمن بن علی الشیبانی حضرتلری دیمش:

تعفی اذا ما تغل بالغل عالماً * بكون الهی ناظراً وشهيداً ففی خبر المختار من عفی کانماً * هواه اذا مات مات شهيداً.

شو حدیثك صحتنه زاد المعاد صاحبی محمد بن عبدالملك حضرتلری شدتله هجوم ایتمش ایسه ده، بگا کوره او سوزلری او قدر موجه دگلدر. زیرا سوز لرندن كڭ قوتلیسی «عشق محبت ده اشراك اولدیغنه

(که عشق از پرده عصمت بیرون آرد زلیخارا) یعنی: بن، یوسفكڭ نوری قویاشدن آرتق گوزلگندن بیلدم که عشق عصمت پرده سندن زلیخا کبی لری چیقارور ایتمش.

عشق قصه سی بوندن باشقه سوره لرده قران کریم ده ذکر اولنماشدر. بزم متهور مفسرلرمزدن بعض لری «لعمرك انهم لفی سكرتهم یعمهون» آیت کریمه سنده «سكره» دن مراد عشق قدر دیه شار ایسه ده، او سوزلری هم قران کریم حضورنده هم ده حقائق فاشنده یالکیز بر ادب سزلکدن عبارتدر. دیگر دها زیاده متهورلر «احزاب سوره سنده عشق حکایه سی وارد، نیلرده عشقكڭ تأثیرندن نجات بولاماشلار» دیدیلر. انسان او یله سوزلری کورر ایکن «عالم» اسمی طاقتمش یوقبار آدملر حالنه تعجب ایدر، لکن او یله آده لركڭ حساب سزلگینی خاطرینه آلوده اوزار کیدر.

بیوکلركڭ بری عشقكڭ سببلرینی بیان ایدر ایکن «واصبح فواد ام موسی فارغاً. ان کادت لتبدی به لولا ان ربطنا علی قلبها» آیت کریمه سینی اوز- ینكڭ بر ایکی سوزینه شاهد ایتمشدر. یعنی «موسی او بوندن باشقه هیچ بر شی آناسی قلبنده قالمادی. عقلی کیتدی. اگر قلبنه قوت ویرمه سهك ایدی، حیرتندن موسی بی بیلرور ایدی.» شو آیت کر- یمه ده او بیوگكڭ فکرینه کوره عشقكڭ سببینه هم ده دواسنه اشاره وار ایتمش. یعنی: عشقكڭ حقیقتی: دیگر شیلركڭ همه سندن اعراض ایتدر قدر قلبكڭ بر محبوبه محبتی. بر شیه محبت سببیله دیگر شیلركڭ همه سندن غفلت ایدن انسان - اشته عاشق اودر. دیگر شیلركڭ همه سندن غفلت ایدن انسانكڭ سوزنده، اشنده البته همه حرکتنده کلی بر اضطراب حاصل اولور. بزم تعبیرمزچه او انسان تمام «دیوانه» اولور.

او یله «دیوانه» لگكڭ دواسی نه در؟ «لولا ان ربطنا علی قلبها» جمله عالیه سنكڭ افاده بلیغنه سینه کوره، او دیوانه لگكڭ دواسی -

کوره، شهادت در جهسنه نصل سبب اولاً بيلسون» دن عبارتدر. شو سوز بنم کوزم ده سوز دگلدر: چونکه طاعون وباسيل، قورصاق بلاسيل، مجنونلك بليه سيله، يانو قضا سيله، باتو حادثه سيله، حمل زحمتيله جان ويرمش مسكينلره الله اوز كرميله شهادت وعد ايتمش ايسه، انسانك هم بدننه هم روحنه تماماً استيلا ايدر عشق تأثيريله جان ويرمش، يالكز بو قدر دگل، بلکه الك قوتلى بر مؤثره مقاومت ايدوب، عفاف حالنده قالمش، هم بدنى هم روحى اوت كى ياقار بر مرضى كتم ايده بيلمش انسان، چن معناسيله «انسان» شهيد اولماز ايسه، - قورصاق بلاسيله جان ويرمش انسان نصل شهيد اولور؟

انسانك الك بهادري نصل انساندر؟

حوريه كى بر جميلك جهالنه اسير قالبوده، دعوتنه اجابت ايتمه بين انسان البته انسانلرنك الك بيوگى اولور. بونده شسبه مى وار؟ كوز آلور قدر جمالى وار بر خاتون يا بر قزى كورب ده، كوكلنه «فكر فاسد» كلمز قدر پا كلنگى وار انسانى ده بز مدح ايده ايده عاجز قالورز.

بزم فيلسوف ابو العلا صوفور حكيم ديمش:

اذا امت على مال اخا ثقة * فاحذر اخاك ولا تأمن على الحرم
فالطبع فى كل جيل طبع ملائمة * وليس فى الطبع مجبول على الكرم
يعنى: مالكى انسان النده امانت بر اقور
ايسه كده، هيچ بر آدمى حرمك حقنده امين صانما.
خيانت هر بر ملت ده طبيعتدر. كرم اوزرينه
مجبول انسان دنيا ده يوقدر.

هر بر انسان، طبيعى، جماله ميل ايدر. انسانا-
نيتنك خاصه سى ده شودر. بونكل برابر عفت دائره سنك
فالمق، جمال كى بر مقدس موهبه الهيه مردار
شهوت اوقلرى آتماق تريبه اقتضاسيدر. بر جميله
كورر ايكن انسانك ادبى كوز يوهوق ده يا خود
يوز قاپلامق ده دگل، كوزكده كوكلكده پا كلنگه در.

بن «شورا» طرفندن عرض اولنمش «عشق»
كلمه سى مناسبتيله دهامهم بر مسئله يي طلبه لره، اماملره،

معلملره عرض ايدر م.
قران كريم حقه علماء اسلام فوق العاده خدمتلى
كوسترمش لر ايسه ده، همان «ال طوقنماش» مسئله
لر قالمشدر.

او مسئله لر دن برى «قران اينو» مسئله سيدر.
«اينو» ديمك نه ديمك؟ قرانى ايندر ك دن مراد
نه در؟ قران كريم ديمش:

«يا بنى آدم قد انزلنا عليك لباسا يوارى سو
آنكم وريشا»

يعنى سزه زينتلر كزى كيوملر كزى، ايندر ك.
بزه قطعاً معلومدر بزم كيوملر مز همه زينتلر مز كوكل دن
اينه ماش، همه يردن چيقمش.

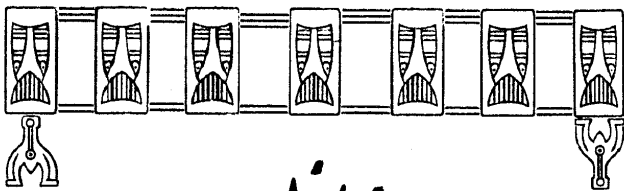
قران كريم حديد سوره سنده ديمش:

«وانزلنا الحديد. فيه بأس شديد ومنافع للناس»
يعنى تيمورى ايندر ك. بزه قطعاً معلومدر:
تيمور كى معدنلر انسان كوچيله يردن چيقار.

(موگى وار.)

مارت ۲۲ ده ۱۹۱۰ سنه

موسى بيگييف.



زيب و بزم

پيداغوغيا (*)

لغت آنا تلى

لغت (تل) - سويلاوچينك كوكلنكى احساس،
فكر و تصورلرين كشينك كوكلينه اونكاره طورغان
عبارت و تلماح (ترجمان) در. كوكلده بولا طورغان
هر بر احساس نك اوزينه خاص لغتى باردر؛ شونك
ايچون تفكر ايتوچى (كوكلنده معنالرنى تزوچى) هر
تورلى احساسنى اوز اوزينه تصوير ايتيه آلادر،

(*) باشى ۶ نچى عدده.

اویلرین آکلی آلمقدیر. بالا بونلرنک ایکسینه آفرنلاب آراز حاصل ایتدیر. اما آکلانو و سویلاونی اوگره- نووی، آنک تیره سنده گی خصوصاً اوزی سویگان نرسه لر حقدنغی سوزلرنی و فسقه جمله لرنی قات قات ایشتوی آرفاسنده بولادر. بو وقتده اول آفرنلاب تقلید ایته باشلیدر. اما کشی کوکلنده گی اویلرنی آکلاو، بو اش بالالرده اول مضمون جمله نی گنه، آئیده تمام وجه سی اوزره، آکلاو برلن باشلانادر. مثلا ماقتاو، خورلاو، قزقدرو، قورقتو جمله لرندن ماقتاو، خورلاو، قورقتو، قزقدرو لرنی غنه آکلایلر. بو آکلاو لری ایچونده بیگرک کوزلرین اشلته لر. صناسه کز بالا لرنی کوره سز، سز سویلا گانه مراد کزنی آکلار ایچون آنلر سزنگ آغز کزغه، کوز کزگه، یوز کزگه جمیع اطرا- فکزغه حتی حرکات و سکنا تکزغه کوزلرین پورته لر، حتی سز آچق یوز و کولر کوز برلن آنلرنی خورلا- سه کزده، آنلر سزنی ماقتادی دیب بله لرده شادلانالر. شویلا یوق چتق یوز برلن گوزل ماقتاو سوزلرین سویله سه کزده آنلر سزنی خورلادی دیب آکلاغانغه کوره شادلانیلر. کوز سز بالا بولسه سزنگ سوز کزدن مرادنی قولاغی و قولی آرقلی بلورگه طریشه در. حتی قوللری برلن یوز کزنی کوز کزنی و اطراف کزنی قابشیدر. و بیک دقتله قولاغین صالادر. گویه آنک خیالنده سوز بر مجسم نرسه کبی اویلانوب اول آنی طوتوب بلورگه تلیدر. بو اش تجربیه لی کشیلرگه قات قات کورله در.

یاش بالالار بر سوزنی قات قات ایشتو سبیلی اوگره نسه لرده آنک معناسین بلیلر و کوب وقتنی آنی معناسین آکلاغانجه اورنسیز قولانالر، آنلرغه محسوس معنالرنی آکلاو حواس خمس آرقلی بولوب معقول معنالرنی آکلاو تجربیه لری آرفاسنده غنه حاصل بولادر. بو بیانندن بالالار اوزلرینک لغتلرین اوگره نوده تقلید و تجربیه لرنینک اسیری بولولری بلنده در. بس بالالرده اوزلرینک اویلرینک کشی گه آکلانور ایچون یا که کشی نک اوینی درست آکلاو ایچون سویلاوده و یازوده تللرین تیوشلی روشچه گنه قولانا بلورلک

اگر. چندیکه سوزلر برلن ایکنچی کشیگه تصویر ایته آلماسه ده، آنک بو عاجزلگی اوز نلنده گی لغتلرنی بله آلمغانندن بولادر.

هر انسان، انسانلق بوزندن قارالس، عادتته بولووی ممکن بولغان هر تصور و احساسلر آنک کوکلنده بولا آلد، و لکن افرادنگ کوکلرنده بو تصورلرنک حصولی بیک تورلیچه در. بناء علیه لغت گه احتیاجلریده تورلیچه در. جمیع احوالنی نیکشروب هر اشنی صناب تجربیه سی آرتقان و فکرینک دائره سی کیکیایگان کشی البته افکاری مقدارنچه لغتنک کوبایو- وینه محتاج بولادر. تجربیه سی آرتوب افکاری کوبایمگان کشینک آلی بیک کوب لغت گه محتاج بولماغانین کوره مز.

نفس دن صدوری ممکن بولغان هر فکر ایچون مخصوص بر لغت (لفظ) کیراک بولغانندن بلنده در که: کشی، لغت گه ممارست ایتکان صابن آنک فکر دائره سی کیکیایدیر. بناء علیه تصورلری قولانوب نفسنده کوملب طورا طورغان احساسلری ایگ بیوک در جه لرگه آشادر.

چونکه هر بر قومنگ لغتی نیچه مک یلرلرنی اشغال ایتکان و بو آراده حسابسز تجربیه لر باشندن اوتکان بیوک بر قومنگ احساس و تصورلرین ترجمه ایتمک ایچون وضع ایتلگان بر نرسه سی در. بس نیندی گنه کشی، اوزینک لغتنده تمام کیکیایسه شوشی بیوک قومنگ فکرلرینک نتیجه سین حاصل ایتکان بولادر.

بر کشی (اوز لغتین تمام ایتکاج) ایکنچی بر قومنگ لغتین یغشی ایتوب اوگره نسه شوندیوق فائذنی حاصل ایتدیر؛ چونکه بوده ایکنچی بر بیوک قومنگ احساس و تصورلرنده شریک بولو آرفاسنده اوزینک فکرین کیکیایتوب تصورلرین آرتدرا و عقلین طورا- یتادر. شونک ایچونده ادیبلر، هر بر لغتنی بر انسان منزلنده کوره لر.

بالاغه اوزینک لغتین اوگره نودن غرض ایکی نرسه در: برنچیمی اوزینک کوکلنده گی اویلرین کشی گه آکلانا آلمقدیر. ایکنچیمی کشینک کوکلنده گی

قدرت حاصل ایتمک مکتب و مدرسه لرنک بورچیدر .
کتابلر ، مکتوبلر و غزته لرده سوز برلن افاده و اسنفاده
کیفیتلرین اوگره تمک بوجمله دندر .

بالالرغه سوزنی تیوشلی روشجه گنه قوللانا آلونی
اوگره تمک ایچون واسطه لر کوبدر : آنلرنک قارا قارشلی
سویلاشولری و آنلرغه محسوس و معلوم نرسه لر
حقنه برام برام سویلاولری، تورلی قالمیگره صالنگان
شعر و نثرلرنی نیکشورولری، عبارتدن سوز آکلارغه
اوگره تو (مطالعه) ، مطالعه کتابلرندن بعض قطعهلرنی
و شعرلرنی و دعالرنی حفظ ایتدرو (کوچله میچه) ،
مطالعه کتابلرندن کوچرتوب یازدرو، نحو و صرف
قاعدهلرین انشاء و تحریر کیفیتلرین اوگره تو بو
جمله دندر . بولای بولغاچ آنا تلین اوگره تو حقنه سوز
مزنی بیش بابغه بولوب سویله مک مناسب بولادر :
(۱) تعایم بالمعاینه ، (۲) مطالعه ، (۳) کتابت ، (۴) قواعد
نحویه ، (۵) انشاء . ایمدی هر قایوسین شول ترتیب
برلن ذکر و بیان ایته چکمز . « احمدجان مصطفی »

بالالرنک سلامتکلری .

کرك بدنده ، كرك عقل و اخلاقده اولان سلامتلك
و خسته لکلر آنا و آنادن بالالرغه میراث اولدیغی
شمدی خلقلرغه آکلشلیدی . راست تجربه لر ، طبی
دلایلر بونی اثبات ایتدی . بونی ایسه الله تعالی
حضرتینک قدرت و عظمتنه بر دلیل قیلورغه تیوشلی .
مع ما فیه پك آزلق اوزرنده اوشبو قاعده نك خلافی
ده واقع اولور ، لکن آرغه حکم بوقدر .

بر خسته لکنی تعیین قیلمقدن عاجز اولدقلرنک
طیبیلر بونک آنا و آناسینن نیکشورگه کرشمکلرینک
حکمتی اوشبو وارثلك قاعده سینه کوره در .

آدملرگه بالالق وقتارنده پیدا اولان خسته لکلرنک
کوبسی آنا و آنالرندن میراث اولدیغی تحقق ایتیش
در . مثلا سرایتلی خسته لك ایله مبتلا اولان آنا و آنا
نک بالالری کوبسنجه حملده وقتده حمل مدتک تلف
اولور (توشار) ، اما ماهر بر طیب طوغری

کیاوب دوا قیلور اولسه کوب وخت سلامت اوله رق
دنیاغه کیلور . بو شی صرف وارثلك اثریدر .
عقللری ضعیف آنا و آنالرنک بالالری ده ضعیف
عقللی اولور ، ایسرکلرنک بالالری ده ایسرکک گه
مبتلا اولور .

اوشبو سبب ایچوندرکه آمریکا ، گیرمانیا ،
فرانسیسه حکومتلری هر بر اولنه چک ایر و فز ایچون
اوزلرنک یوغشلی خسته لکلردن سلامت ایدیکلری
حقنه شهادت نامه تابشمرقلرینن نظام ایتمشلردر .
شویله شهادت نامه اولمادیغنده آرالرنده شرعی و نظامی
نکاح اجرا ایدلماز .

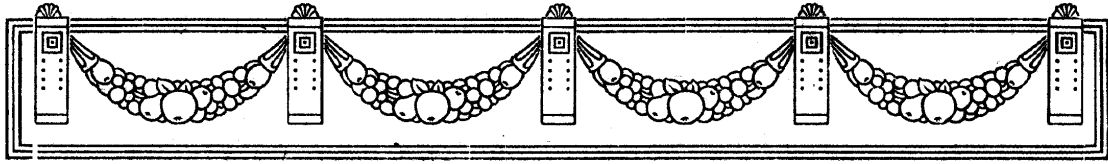
ایمدی بالالرینن تربیه ایتمک قصدنده اولان
آنا و آنالر (بونی قصد ایتمگان آنا و آنا البته
اولماز) ائک ایلك اوزلرینن تربیه ایدرگه ، یوغشلی
خسته لکلرگه سبب اوله چق اشلردن و ایسرککچ
ایچمک کبی اسراف و سفاهتلردن صافلانورغه تیوشلی .
یوقسه خسته لکنک اوزلقلری اوزلرنده هر وقت
اولوب طوردیغی وقت بالالرنک سلامتکلری حقنه
اجتهاد ایتمکدن امید ایدلگان قدر فائده کورلماز .
اوشنداق خسته لکلرنی سرایت ایتدوماز ایچون
آنا قورصاغندهغی وقتلرنن باشلاب بالالرنی صافلامق
لازم اولور . بونک ایچون یوکلی خاتونلرنک اوزلرینن
ده صافلارغه و حاللرینن رعایت قیلورغه خصوصا
اوشبو ذکر ایدلنه چک قاعده ارگه پک رعایت
قیاورغه تیوشلی :

(۱) یوکلی خاتونلرنی آچولاندرمق ، حسرتلندرمک
و عموما سیگنیرلرینن قزشدراچق شیلردن صافلامق .
زیرا یوکلی وقتده آنالرنک قایغو و حسرتلرنک اثری
حملده اولان بالالرغه سرایت قیلوب فانلری بوزلدیغی
حاله طوغمقلرینه سبب اولادر .

(۲) ممکن قدر یکل سکشلی آشلرنی غنه آشارغه
و بونی ده کوندن کون آز آز آرتدرا باررغه تیوشلی .
(۳) یوکلی خاتونلر ایچون ائک ضررلی نرسه
ایسرککچ ایچمک هم ده سیگنیرلرنی اویغاناچق (آرتق
چای ، قهوه کبی) نرسهلرنی استعمال ایتمکدر .

اوشنداق قبض (ایچ قاتمق) دن صافلانورغه تیوشلی .
 صالتون اولماز شرطی ایله سوت ایچمک ، پیشوب
 یتکان بېشلر آشامق فائده لیدر .
 ۴) فسان کیوملر کیمکدن صافلانمق لازمدر .
 ۵) آغیر خدمتلردن و یا که یالقاولانوب تیک
 یاتمقن صافلانوب ، آز اولسه ده یاپاو اولارق
 بېغشی هوالی اورنلرغه چیقوب بوررگه تیوشلی . حفظ

صحت حقنده یازلمش کتابلرنی خصوصاً بوکلی خاتونلر
 و بالا طوغدورمق حقنده یازلمش اثرلرنی اوقوب یا که
 باشقه دن اوقوتوب بولسه ده بر قدر آشنا اولوب
 طورمقلری لازمدر .
 ایشته بالالرنک سلامتکلرینی صافلامق حقنده
 اڭ ایلک اولارق آتا و آنالر اوز وظیفه لرنی بیلوب
 شوکا رعایت قیلورغه تیوشلیدر .



اشعار

نهدر؟

عارفاننک دائما بحث ایتدیکلری عرفان نهدر؟
 صوفیاننک غشی اولوب چکدیکلری تسبیح نهدر؟
 قهرمانان جهاننک کوستردیکی قوت نهدر؟
 عاشقاننک جان فدا ایتدیکلری وصلت نهدر؟
 جام نهدر؟ میخانه و ساغر ، ساقی نهدر؟
 شاعراننک طورمیوب وصف ایتدیکلری دلبر نهدر؟
 والدیننک جد ایله سودیکلری اولاد نهدر؟
 عالمک ورد زبان ایتدیکلری «ملت» نهدر؟
 بیل نهدر ارض و سما ، انجم ، آفاق نهدر؟
 اهل هیئت دائما بحث ایدر افلاک نهدر؟
 وجه معصومه تجلی ایلیان صفوت نهدر؟
 دلبرنک وجهنده گی اول نقطه سودا نهدر؟
 بونلری صور اهلینه بیلزم هیچ برسی نهدر
 بر غریبم «ناصری» صور بکا غربت نهدر؟!

قطعه

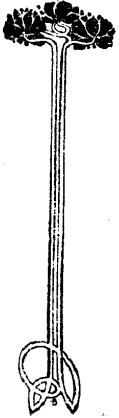
اینانیه دیسه لر غربتده واردر ذرچه راحت!
 اولیدی بلبل ایتمازدی قفسده آه وزاری معتاد
 معلم ضیا ناصری .



سعادت!

قونب ده بر جهانغه
 اوچوب کیتدی بی یوقسه
 اوزه یوراکنی بو آه!
 یانا، ایگری بتون جانلر شونکچون!
 عاشقهدک موکارغه
 نیچون کیلدی بتون قل
 مونی ئزله ب جهانغه
 چیکب زحمت توگب باشلر شونکچون!؟
 یازق! یوق ینه موند
 تابالمدر بتون قل
 امید ایتب طاغن آه!
 قارا گورگه کره مزمی شونکچون!؟....

«روحی»



تقریض

«ناظمة الزهر»

شهرینه واردیغنده شیخ زین الله افندی کتبخانه سنده
 ایسکی یازمه بر نسخه سینی کوروب کوچروب آلمش
 وتصحیح ایتدیکی صوگ قسقه لیکن آچیق وینگل
 روده شرح یازمشدر.

امام شاطبی بوقصیده سنه قرآن شریف آیتلرینک
 آخر و باشلرینی تعیین ایتدیکندن هر بر علم اهلی ایچون
 کرکلی و فائده لی ایدیکلی، قرآن مصحطری هم بوکا
 مراجعت فیلورغه تیوشلی اولاغی اوز اوزندن معلومدر.
 «ناظمة الزهر» گوزل کاغده ۱۱۲ بیتده «شرق»
 کتبخانه سی خراجاتی ایله طبع اولنمش، حق ۶۰ تیندر.
 هر بر مشهور کتابچیلرده اولسه کرک.

«قیامت»

اجتماعی حاللرمزنی بیلوب یازمق طوغروسنده
 آبروم بر اقتداری اولان عیاض افندی اسحاق طرفندن

قرآن شریفنک کلمه و لفظارینه، سوره و آیتلرینه
 عائد اولان بر رساله حقنده تقریض یازمق لازم اولسه
 آنک امام شاطبی اثری ایدیکلی بیان ایتمک یتسه
 کرک. امام شاطبی اثری حقنده تقریضلر ومدحدر
 یازمق کوکده اولان قویاشنک بارلغی ایچون دلیل
 کتورمک قدر لزومسز بر شیدر.

ایشته بو یرده اسمی یازلمش، امام شاطبی
 اثری اولان «ناظمة الزهر» بالکز روسیه ده دگل
 بلکه عالم اسلامده برنجی دفعه اوله رق فاضل محترم
 موسی افندی شرحی ایله برابر اورنبورغ شهرنده،
 «وقت» مطبعه سنده باصلوب چیقدی.

امام شاطبینک بو اثرینی دنیادن یوغالمش دبه
 ظن قیلرلر ایدی. فاضل موسی افندی طرویسکی

يازاهش اوشبو اسمده اولان حكايهت، قزان شهرنده غاريتونوف مطبعه سنك حيسين ابوذر. ف خراجاتي ايله باصلوب چيتمشدر.

رساله ده قزان شهرى مسامانلرينك « الك عالى » طبقه لرينك حاللرى تصوير ايدلنور.

« تاريخ اسلام »

معهد شا كر سليمانى افندى اثرى اولان بو كتاب اوچ جز اولارق قزانده برادران كريموفار خراجاتي ايله « مطبعه كريميه » ده باصلوب چيتمشدر. مندرجه سينك نه شيدن عبارت ايدىكى اسمندن معلوم، اوزون يازارغه حاجت يوق.

« جواهر الايقان »

اوشبو اسمده « خواقند » عامى كرامندن فضيلتلو عبدالقادر عبدالوارث الكاشغرى (الارتوجى حضرتلرى عربى اولارق نظم ايله عقیده كتابى تاليف ايتمشدر. ۵۲ بيتندن عبارت اولان بوار جوزه ده خالص سلفى اعتقادى بيان ايدلديكندن شاگردلرگه درس اولارق اوتورتورغه و حفظ قيلدررغه تيوشلى. كتابلرى تاليف ايدلورگه باشلانمقى عالملرنك تجدد و اصلاح فكرينه توشديكارينه خيرلى بر علامتدر.

رساله « تاشكند » شهرنك خوش خط ايله « غلاميه » تاش باصمه خانه ده باصلمشدر. هر بر مشهور كتبه بچيلرده اولنسه كرك. مؤلفينك آدريسى بويل در: г. Кокандъ, Ферганск. обл., А. К. Абдул-Варисову.

نونه

حفظ صحت حقنده اون نصيحت. فرانسز غزنه لرندن برى آدم بالاسينك هر جهندن حفظ صحت قاعده لرنى جامع اولمقى شرطى ايله اون نصيحت ترتيب اينك حقنده مسابقه آچمشدر. بيشيوز آدم دن كلمش جوابلر آراسنده مكافات آلش كيمسه نك

نصيحتلرى ايشته بودر:

(۱) ايرنه يات و ايرته طور!

(۲) ايكمك آشاب صافى صو ايچ، ممكن قدر

خوش هواده و قوياشده يور!

(۳) كوب آشاما!

(۴) بدنكنى صاف و پاكيژه يورت!

(۵) حاجت قدر يوقلا، لزومندن آرتق اويقو

ايله عمر اوزدرما!

(۶) كيوملر ك صالقونلقدن، فزولقدن صافلار

درجه ده گنه اولوب، فان يورمكنى منع قيلور درجه ده

فسان اولماسون!

(۷) اونك هواسى ياقتى، ياخشى و پاكيژه

اولسون!

(۸) سفاهندن احتياط ايت!

(۹) ممكن قدر فايغودن، حسرتدن احتراز ايله!

(۱۰) بتون اعضاكنى خدمت ايتدر، هيچ برى

بوش طورماسون!

نكاح ايچون تعيين ايدلگان ياشلر. آروپا

دولتلىرى نكاح ايچون يكتلر و قزلر ايچون اوشبو

ياشلىرى تعيين ايتمشلردر:

ملك	يكت ايچون	قز ايچون
فرانسه ده	۱۸ تمام اولورغه	۱۵ تمام اولورغه.
گيرمانيا ده	» ۲۰	» ۱۶
انگلتره ده	» ۱۴	» ۱۲ -
آوسترياده	» ۱۴	» ۱۴
ؤينگر يه ده	» ۱۸	» ۱۶
دانيه ده	» ۲۰	» ۲۰
نوروج ده	» ۱۵	» ۱۵
پرتوغالبه ده	» ۱۵	» ۱۲
روسبه ده	» ۱۸	» ۱۶
اسوچ ده	» ۲۱	» ۱۷
اسويچره ده	» ۱۸	» ۱۶

ياش كوڭللى قارت. « سفياى » ديه مشهور

اولان ابو العميطر على بن عبدالله خلافت دعواسى

فيلوب عباسيلردن الامين گه فارشو چيقدىغى وقت

یاشی طوفسانده ایدی .

اسلامده اولگی وقف . اسلامده اولان اڭ اولگی وقفی رسول اکرم طرفندن اولوب بوده مدینه ده بنا ایتله چک مسجد اورنیدر . اصل وقف ایسکیدن وار ایدیکی «نورات» سفر اللاوین دن آڭلاشلور . آیت ۲۷ - ۲۸ .

حکمتلی سوزلر . اوشبو حکمتلی سوزلرنی بالارغه حفظ قیلدرغه تیوشلی ، لکن بوندن بیوکلرده مستغنی توگلدر :

(۱) بعض وقت کچوک آدملردن بیوک سوزلر صادر اولور . سوبلاوچینک کچوکلیگینه قاراب فکرده اولان طوغریلقغه اعتبار اینمازسزاک درست توگلدر . عادی آدملر چیقاردیغی سببلی اینجولرنک فیمتلری کیوماز .

(۲) دشمندن اوچ آلمق مرادنده اولان ذات ، اوز نفسینک مزیننی آرتدرسون ، دشمن ایچون بوندن آرتق قایغو اولماز .

(۳) الله تعالی بر بنده سینی گوزل یوله کونددر اولسه ، آڭا حسن خلق احسان ایلار .

(۴) سوز دوا کییدر . حاجت قدری بارار اما آرتقی ضرر ویرر یا که هلاک قیلور .

(۵) اوچ کیسه نی شلته قیلوق یارامار . خسته ، روزه اولمش کیسه و مسافر .

(۶) حقیقی انسان خلق حضورنده اوبالناچق بر اشنی آولافده ده قیلماز .

(۷) اولومنی کوره طوروب دنیاغه آلدانمق نادانلق ، ثوابنک نه ایدیکنی بیل طوروب ایزگولیکه قصور ایتک عجزک ، تجربه ایتمکسزین برینه امنیت ایلک آهمقلقدر .

(۸) عالملرنک ایزگوسی توره لرگه رغبت اینماز ، توره لرنک خیرلوسی عالملرگه رغبت قیلور .

(۹) آرسلان برتقچلیغی ایله انسان ده عقل و حکمتی ایله عمر سورر .

(۱۰) هیچ کیسه نک حسدینی جاب ایتیه چک نعمت تواضلق و قزغانورغه لایق اولمغان بلاده تکبرک

وغرورلقدر .

(۱۱) هر شی کوبایدیکچه فیمتی آزالور ، بو حکمدن ادب ایله عقل مستنادر .

(۱۲) طمع هنگولک اسپرلکدر .

(۱۳) نفس آرزوسی غالب اولسه عقل و تدبیر باطل اولور .

(۱۴) انسانلرنک اڭ ضعیفلری سرلرینی صافلا- مقدن عاجز قالانلر و اڭ کوچلیرلی ده آچولرینه غالب اولانلر ، اڭ صبرلیرلی ضرورتلرینی گزلیانلر و اڭ بایلری ده بارینه قناعت ایدنلدر .

(۱۵) بیوکلیکنک بر چیگی واردرکه آنک طشرو- سینه چیموچی یا کولکوکو قالور و یا که منفور اولور .

(۱۶) شادلقنک افرطی طانلی بر حسرت طوغدرر ، حسرتلرنک آچیلردن آچی بر شادلق طوغار .

(۱۷) اڭ زیاده ، دوستلرکدن کلچک ضررلردن فورق ! چونکه آنلر سنک ضعیف نقطه لرکنی بیلورلر .

«لوندن» شهرنده مسامانلر . «لوندن» شهرنک کوبراک اعضاسی هندستاندن کلوب اوقوب طور و- چی اسلام شاگردلردن عبارت «مسامان جمعیتی»

اسمنده بر جمعیت واردر . اوشبو جمعیت بوندن ۲۳ ییل مقدم ۱۸۸۶نجی تاریخ میلادیده تأسیس ایلدوب

بر وقتلر خیلی نفوذ کسب ایتمش حتی که ترکیا دولتنی آوروپا سیاسیلری حضورنده مدافعه ایلامک کبی

الوع خدمتلرده اولنمشیدی . هندستان حکومتی آدم لرندن اولوب ده ایکی سنه دن بیرو هندستان نظارتی

مجلسنده اعضالی خدمتی ایدن فضلی کرآمدن حسین بلگرامی اوشبو جمعیت ریاستینی اداره ایدوب

طوردی . فقط یاشی الوغ اولوب «لوندن» قشلیرنک صواقغنی تحمل ایده آلمادیغندن شمعی اصل وطنه

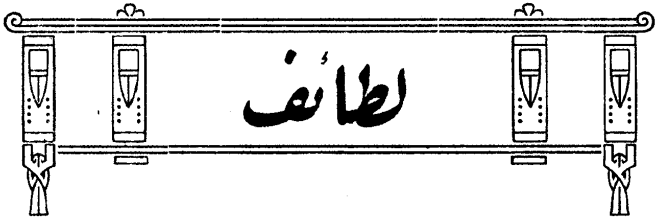
قایتوب کندی . اوشبو مسامان جمعیتی ایلمک وقتلرده دین اسلامه قارشو یازوچیلرغه مدافعه ایلامک خدمت

مترلنده اولدی و بو طوغروده گوزل خدمتلر کوستردی . بو صوڭ وقتلرده «اسلامنک ظهوری و ترقیسی ایله

حیات محمد» اسمنده اولان بیوک بر اثرنی باصدموق حقدنه فرار ویرمشدر . مذکور کتاب ، بوندن ایکیبوز

علرى ايشته بو اولوب بعضيلرى شركتنىڭ تكليفنى قبول ايتو و بعضيلرده رد فيلو طرفنده لردر .

«المتقطى»



۷۵

بخشى آت اوستنده واروچى بر ميرزا، اوز خدمتينه ايشاك بنوب واروچى بر قارتغه اوچرا- ديغنده سوز قوشمق نيتى ايله: «باباى! ايشاك نيچوك يوريدر؟ ديهش. باباى هيچ فكرلهب طورماى «آت اوستنده!» ديه جواب ويرمشدر.

۷۶

باصاهش تركى اثرلارنى اوقورلق درجهده علمى اولان، بر ملا: «رحمت الهيه مسئلهسى ايله تماما آشنا اولهق هوسنده اولانلر صديق حضرت يازمش رسالهنى گنه اوقوسونلر؛ بو مسئلهنى تمام آكللايه چقلرينه اوزم كفيلى اولم» ديديكينده مجلسده اولان بر شاگرد: «افندم بو مسئلهنى اوزگزننىڭ آكللاوگرنه كيملر كفيلى اوله چق؟» ديه صورمش.

۷۷

دوستلارينىڭ برينىڭ اوبينه وارمش بر آدم دوستنى اوبينىڭ تابماش، يازوب و بولمه سينه كرمشك بتون اوستال اوستى نوزان اولديغندن فزق ايتوب «دوگن» ديه يازوب سوگرنه دن چيقوب كتمش. ايرته ايله دوستنى كورديكنك: «كېچه سيگا وارغان ايدم لكن اوده اوچراته آلهاديغمدن مايوس اولوب قايتدم» ديديكندە بو آدم: «وارديگنيزى بيلدم، سز اوستال اوستينه اسمگنيزى يازوب كتمشسز» ديه مشدر.



ايللى بيل ايلك و آوروپا خلقى اسلام و مسلمانلر حقنده سو ظنده اولدقلىرى بر وقتنىڭ ايچنده يازلديغندن شايدان دقتدر. مؤلفى ۱۶۳۲ - ۱۶۷۶ تاريغنده ياشامش، طبابت و ادبيات عالملىرىدىن شهرت صاحى اولان دوكتور هانرى استابس اسهلى ذاتدر. بوكيمسه كليسه دن اعتزال ايتديكى سببلى اثرينى غايت بي طرف اوله رق ترتيب ايتيش ايسه ده نشرينه موفق اولما- مشدر. شمدى بو دفعهده قلم يازمه سندن اڭ ايلك مرتبه اوله رق ميدانه چيقاچقدر. «صباح».

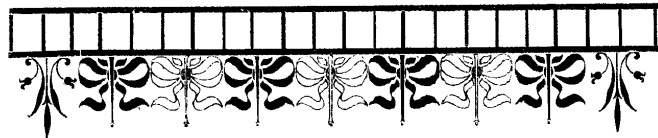
سويس قنالى. سويس قنالىنى قازوب آق دگزر ايله شاب دگزينى قوشمق فكري فرعونلرده، اسلام خليفه لرنده آنلردن صوگ مصرنى فتح ايتمش ناپاليونده پك كوچلى اولوب بونىڭ حقنده كوب اجتهادلر قيلديلر. فقط هر برسینه برر مانع ظهور ايدوب بو اشنى ميدانغه چيقارغه موفق اولماديلر. آخرنده ۱۸۵۴ نچى بيل سعيد پاشا مصرغه والى اولديغى صوگ فرديناند ده لسيس اسمنده بر فرانسوز موفق اولدى. قانالىنى ۹۹ بيل فائده لنىك شرطى ايله بر شركت قازيتدى و بو كونده ده شول شركت تصرفنده طورر. وعكسى ۱۹۶۸ نچى بيلده تمام اولوب بوندىن صوگ مصر حكومتنه قالاچقدر. ۱۸۵۹ نچى بيل ۹ نچى مارتده اش باشلا- نوب ۱۸۶۹ نچى بيل نويابرنده رسما آچلدى. بو وقت اسماعيل پاشا آوروپا پادشاهلرينى دعوت ايتدى. بعضيلر اوزلرى و بعضيلرينىڭ خاتونلرى ياكه وكيللىرى حاضر اولوب طنطنه ايله قنال آچلدى. شمدى بو كونلرده شركت ايسكى وعدهنى فرق بيل دغى ده آرتدررغه صوريدر. بونىڭ مقابلنه مصر حكومتنه دورت ميليون آلتون ويرمكچى اوله در. بونىڭ اوستنه اولگى وعدهنىڭ آخري فرق بيلى ايچنده صاف ربعدن يوزده اونوز و صوگ وعده ايله آرتدرلش فرق بيل ايچنده يوزده ايللى الوش فائى ويرمكى التزام قيلدر. ۱۹۰۸ نچى بيلده شركتنىڭ قنالىن آلمش فائدهسى ۷۰ ميليون فرانك اولمشدر. مصرده چيقمده اولان عرب جريده لرينىڭ دورت آيدن ييرو سويس قنالى حقنده ايتمش بحث و نزا-

که يارارلىق كشيپلرده بىك آز بولغانلىقدن بو حكومت غايت مشكلات اچنده بولونمقدهدر .

داخلى اشارمىزده، غوسودارستوننى دومارئيسى خومه كوف چغوب آنڭ اورنینه اوكتابر يستلر باشاغى غو چكوف نڭ رئيس بولووى، فينلانديا حقنده يڭى فرمانلر چغووى، روسلر نڭ اوكرراق فدراليلىرى طرفندن ايناروديس مسئله سينه كوبرهك اهميت پيريله باشلاوى شايدان دقت اشلردندىر. با خصوص فينلانديا حقنده چغارلغان يڭى فرمانلرغە بناء، مملكت نڭ بو قسمنده خيلى اهميت لى واقعهلر چغو احتمالى يوق توگلدىر.

اوزمىز نڭ مسلمان اشلرينه كىلگانده: هيچ حركتسىز، تمام اولگىچە طورودن باشقه بر نرسه ده كورلمى. هر نه قدر روسلر نڭ معلوم بر قسمى، محض اوز مقصدلرن تروپچ ايچون، مسلمانلرده بر طاقم يڭى حركتلر، اتحادلر، بىلمم نهلر كوروب فورقمقده و باشقهلرنى فورتورغە طرشمقده ايسهلرده بونلر نڭ هيچ اصلى يوقلغى سويلا ب طوررغە ده لزوم يوقدر .

گرچه . غ . دوماده ايناروديس مکتبلىرى وتل مسئلهسى حقنده غى كىكاشلار، دوخاونى صابرانبه ده پريغوارسىز امتحان بتريلولر، معلملردن شهادتنامه صورالولر، شهادتنامه آلورغە، معلم ومعلمه يتشدررگە اورن بولمالولر استقبال ايچون توشنوچيلرنى فايغورتسه ده، خلقىز نڭ قسم اعظمى هنوز عمومى مسئلهلر و مى اشلر حقنده نوشنورگە آلشاماش اولديغىدن اوز آره طارتشوو، اوزلرى ايشتمگان بر سوزنى سويلاگان كشيگه به يله نوب بيهوده اشلر ايله عمر اونكارودن بوشى آلملر. بويل مسلمان فراقسيه سسى ياننده بر «بيورو» طوتيله آلماو، خلقهز نڭ فراقسيه ايله مناسبتنى آرتدره آلماوى كوتو-لمگان بر نرسهلر توگل ايسه ده، شايدان تأسفى اشلر اولديغىنى اقرار اينمى بولمى؛ فقط مسلمان ديپوتاتلردن صدرى افندى مقصودى نڭ دوماده وقت وقت سويلاگان يخشوق مهم نطقلىرى، روسيه ده



ايجمال سى

صوڭ كونلرده احوال سياسيه نڭ اڭ مهم قسمينى بر طاقم زيارتلر و ملاقاتلر تشكيل ايتدى. بالقانده بلغاريا ايله تركيه آرهسى خيلى صوفلانوب طورغان بر زمانه، بلغار چارى نڭ پتربورغە كيلووى، آنڭ آرتىدن صربيه فارولى نڭ پادشاهمىزنى زيارتى بالقان مسئله سينڭ دخيه اونكونله شه چكينه، اولگى وقتلرده غى شيكلى اسلاو عالمى نڭ يڭىدىن بر حرمت گه باشلايه چغه علامت سانالوب طورسده، نتيجهلر كوتولگانچه چقمادى.

پتربورغىدن قاينو برلن تركيه گه صوغش اعلان ايتووى ظن ايتانگان بلغار چارى نڭ، دخيه آنڭ، آرتىدانوق صربيه فارولى نڭ استانبولغە باروب سلطاننى زيارت ايتولرى و تركلر طرفندن فوق العاده خوش قبول ايتلولرى بالقانده صلح و مسالمت نڭ بوزيلو خوفنى بايتاق كىچكتردى و روسيه نڭ بالقان سياستى ده صاح و مسالمتنى صاقلادون عبارت ايكانلگن كورساتب افكار عموميه نى خيلى طنچلندردى .

بالقان اشلرى حقنده روسيه ايله آوستريا آره-سنلاغى مخابره و مذاكره لرنڭ اعلان ايتاووى، گرچه يڭى و مثبت بر نيسه بيرماسه ده بو ايكى حكومت بيننده گى سياسى مناسبت نڭ خيلى توزه لوون كورسه تدى .

ايران نڭ داخلى اشلرى بر ترتيب گه صالنوب بته آلماسه ده، اولگى كى طنجسزلقلر يوقدر، ايران حكومتى نڭ حاضرندە اڭ زور اجتهادى بورچه آچه طابو و ايران طوفراغىدن روس عسكرون چغارو خصوصندهدر. اسكى عهد نامه لر و بر طاقم اقتصادى و سياسى حاللر بويىچە ايران نڭ اولدن آياغى قولى به يله نوب قالغانلىقدن، آنڭ اوستينه خلق نادان واش

قرغه كوزى ايله اشارت ايتدى. قز تيز برونلوب
باغچه نك ايكنجى طرفنه كيتدى. صكره منيره، دخى
ادهمگه قاراب:

— ادهم جانم، سىكا ئه يته چك سوزلارم بار
ايدى، ديب ادهم نك قولندن طوتوب چيرگه اوطورتدى
و سوزينه دوام ايتوب:

— اويله ننه گان يگنلر قز صايلاده، كياوگه
كيتمه گان قزلر يگنلر قاراده عيىلى بولماسلر كيرهك.
مىن سزنى نيچه مرتبه لر كوردم. هر كورنشكزده بيك
محبىلى بولوب كورنه سز. ادهم آبي! سىن بيك بختلى
بر يگت بيت. آنا و آنا كزده بيك ياخشى كشىلار،
سىنى ياخشى تربيه ايتكانلر و اوقوتقانلر. هاى بزنك
ئهنى ئه نيلر! قايدنه اول آلاى بولو! علم و تربيه
ديگان نرسهلردن بزنى بتونلدى محروم ايتوب اوسدر.
ديلر، اكر نادانلقدن زارالانوب اوقوبلو حقنده بر
ايكى سوزگنه ئه يته باشلاسه ق، اول جن، پهرى،
شيطان، دوگنر ديگان سوزلرنك برنده قالدريميچه
اوسشزگه حاضر قيامت قوبارالر. مىن عه رلك كه
ئه تيلر بورطنده قالاچق كشى بولماغانغه، باراچق
كياوم نك علم و تربيه لى، ادبلى هم توفيقلى بر كشى
بولوون هر وقت الله دن يالواروب صورامقلمن. ادهم
جانم، منه مىن بو مقصودمه ايرشو ايچون هيچ سزدن
موافق كشى تابمىم. علم و توفيقكزگه عاشقمىن. البته
ايندى سز اوز اقلامى اويله ننه طورغانسزدر. اكر
باشقه بر كشى يارده كوكلنر بولسه، هيچ ئه يته چك
سوزم يوق.

ادهم، منيره نك گوزل چهره سىينه، ماتور تا
وشلر يينه و اثرلى سبوزلر يينه تمام حيران بولوب منيره
گه فارسى شول سوزلرنى گنه سويلى آلدى:

— منيره جانم، بزنى التفاتكزغه آلوكزغه مىنون
بولام. بىن ئلى هيچ بر كشىنى آلام ديب خا صلاب
قوبمادم. سذك شكلى ماتور و عقللى توناشلر ايله
عه رلك يولداش بولا آلسهم، هيچ دنيا ده اوزمىن
بختلى كشىلر بار ديب بلمه س ايدم. لكن بزنك
بولاي بر برمنكسگنه سوز قوبشومز بلهن البته اش

مسلمانلرنك و دو ماده مسلمان ديپوتانلرنك بار —
لقلرن ايسكه توشوروب بر آز روح و اميد پيروب
قويادر.



چن بخت

VI

محررى يارالله مرادى.

بر چيرك ساعت قدر وقت اوتكان صوك ادهم،
باغچه نك صو بيتندن باياغى كورگان قزى ايله دخيده
بر اوزونچه راق بويلى ايكى قزنك كيلمكه اولديغن
كوردى. كيله كيله بو قزلر ادهم نك يانينه ده
ياقنىلاشديلر. ادهم، هيچ اوزينك نى حالده ايكانون
بلمه ينيچه بو كيلمش قوناق قزلرنك يوزينه كمال وقار
بله نكغه باقمقده ايدى.

منيره، تيرلر قزاروبقنه هيچ بر سوز ئه يتمه —
ينيچه ادهم نك يانينه كياوب طوردى. ادهم، يوره كلرى
فاغوب، صاو سلامت كىلدوگزمى خانم افندى؟ ديبكنه
سوز باشلادى.

منيره — الحمد لله، اوزكز سلامتئى، عيب
ايتمه كز ادهم آبي، بيك زور ادبىزلك ايتوب سزنى
بر چوب كىلدم شايد عفو ايتورسز.

ادهم — هيچ بر چلغان نرسه مز يوق! سزنىك
بولاي تشريف بيوروكزغه مىنون بولامز. بو اوز
فكرلر كزنى سويلرگه جرأت ايتووكز ايله تبريك ايتمه مز.
منيره — ياخشى سوزكزگه بيك كوب رحمت.
وقت آز، اويده گيلر ئلى طورغانلرى يوق، سزنىك ده
انكاي و انكاكز شايد طورمغانلردر، ديب اويلا ب
باغچه ده يالكز يوروكزنىكغه كورگچ اوشبو خدمتچى
قزمزنى يبارمش ايدوم.

منيره بو سوزلرنى سويله گانده ياننده مى آصراو

منیره - جانم، مینی آیا بر آز شفقت ایت، انشأ الله باشقه سون اوزم بولدرام. اگر سز صو - رابده بیرمه سکه اویلاسه لر، نه نیگه حالمنی آکلا - تورمن. اگر آلایده بولماسه، مین سینی تاشلاب باشقه لرغه کیته چک کشی توگل جانم.

ادهم، منیره نڭ یاشلی کوزلری ایله بیتنه فاراب: - منیره جانم، مین سینی اوزیمه رفیقه لک که آلاسم کیل. بو حالمنی نه تی و نه نیلر گده سیزدروب فاریم، نصیب بولسه برسی کون کیچکه دخیده بر کور شر بز، شونده یاغشیلاب حالمز آکلاشیلور، لکن جانم سز نڭ نه تیگز بیک متعصب بر کشیدر. اما بز نکیلر بتولهی یاکی فکر لیلر. شول سببدن امیدلرمز بوشغه چغوب آخری بر حسرتکنه بولماسه یارار ایدی دیب خوف ایتم.

منیره - های شول نی! شولارغنه شول بز نڭ نه تی شکلی نادانلر نی ئلل نیشله توب بترملر. بز نڭ نه تی بیچاره بیک نادان کشی بولغان کشی نی کوکدن توشکان بر فرشته دی کوره، آنڭ نی سویله گانون بارن کرامت دیب بله. اوزلری صوفی بولار، دنیا چرک دیب وعظ سویلیلر، اما مال و آچه ایچون بز نڭ نه تیلردن بیتهر جان آتوب طو - رالر. اولگی وقتده غی طاو تیشکلرنده یاتوب عبادت قیلا طورغان بولغانلر، اما حاضرگیلرگه برهر فابانلی اویده یارامی! ایکیشهر و اوچهر فابانلیسی کیرک! اول بز نڭ نه تیلرگه بالالارکنی اوقوت، نادان فالدرما، یاغشی تربیه و هنرگه اوبرت، دیب وعظ نه بتورگه کیرهک ایدی. اما فایده اول! اوقوغان کشی نڭ بارن کافر یاصاب بترملر.

ادهم - منیره جانم، سوزلرک بیک درست، آلا ر دین و ملتدن بیگرهک قورصاقنی غنه قایغورتالر شول. منیره - ادهم جانم، ایندی میکا فایتورغه وقت جیتدی. یاغشیلاب سویله شوب، اویلا شوب فارا کز، اگر سین جانم ایله ترککک اییده شی بولا آلسهم، دنیا ده اوزمنی ایڭ بختلی کشی دیب بلور ایدم. ادهم - حاضر خوش ایندی جانم خوش.

بتمی. سینکده آنا آنالرک مینمده آنا آنام بار. آلا ر - نکهده رضالقری بلهن بولورغه کیرهک. اوزگده معلوم بو اویله نو خصوصنده غی مسئله لرده یگت بلهن قزغه یاغشی اختیار بیرمیلر. درست، یگت بر قزنی آیم دیب بیک فاطی قارشی طورسه، کوچلاب موینینه تاغا آلایلر. اما فز لر بیک قزغانچ، مسکین نی هیچ بر سویه گان و کوره سیده کیلما گان بر کشیگه یغلانا یغلانا بیروب بیاره لر بیت! منه شونڭ شکالی مین سینی اوزمه رفیقه لک که دیب نه تی نه نیلر کدن صو - راسه مده، آلا ر بیرمه سه لر، میکاده قیبن بولاچق هم سینڭ اوزگده یاغشی بولماس بیت

منیره - ادهم آبی، سینڭ بو سوزلرک، « مین سینی یاراتیم، بیکهر بورمه یوقغه امیدله نوب، » دیگان سوزلر نی گنه آکلاتا دیب دخیده قاطیراق تا - وشن چغاروب یغلارغه باشلادی.

ادهم، قز نڭ اوزینه تمام بر محبت اوطورتقانون آکلاغاچ باشنه یاغشی فکر جیناب دخی بویله چه سوزگه کرشدی:

- منیره جانم، جلامه! اوزکنی آلا ی بر چومه! صبر ایت، انشأ الله مرادگه ایرشرساڭ. بو کونگه قدر کوزبه کوز اوزکنی کورمه سه مده، صوراشوب و بلشوب سز نڭ نیندی خلق و قیافتده بولغانکنزنی آکلاب اوز فکریمه موافق بر کشی دیب تابمش ایدم. درست، سز نڭ علوم و معارفدن یاغشی خبرکز یوقدر. بز نڭ ملت آراسنده کامل تربیه لی، علم و معرفتدن گوزل خبردار توتاشلر نی تابووی بیک مشکلا ر. آنڭ ایچون سزار معیوب اولمیوب، عموماً تاتار ملتینڭ صاف اسلامیت و انسانیتدن خبرسز اولوب، ایسکی مجوسیلک عادتلرندن هکذا اوزلرینی خلاص ایته آلهادقلری، تعصب و جهالت بلالردن همان قنولا آلهادقلری سببنددر. منیره جانم، مین سیندن آرتق کشی نی حاضرگی زمانده تابا آلاچق توگلمن. نصیب بولسه، اوزیمه رفیقه لک که ده صو - رارمن. لکن نه تی نه تی لرکز بیرلرمی؟ مین شول طوغورده زور خوف ایتم.

اول سينك بر فكرى بلك مقصد مز ايدى . ياخشى ، ايندى مسئله بلدى ، منيره اول گوزل بر فزدر ، بيجاره نك نادانلقدن باشقه عيبى يوق . اگر اوزك موافق كورنسه ، انكاك ايله ايكيهمزده رضا اولوب سيني جفتله ندررگه حاضرمن . لىكن اوغلوم ، بو اوبله نو خصوصنده ايك كيرهك نرسه چن محبت و الفت ديگان نرسه لدر اير ايله خاتون آراسنده محبتك كيمووينه وعائله نك بزولووينه دخى اخلافسزلقده زور سبب بولادر . دنياطورمى ايچون اخلاق ايك كيرهكلى بر قورالدر . اگر بره وده اخلاق بولماسه ، نى قدر ماتور وگوزل بولسون ، بتون كشى نى اوزندن بيزدروب عاقبت بر بدبختك و هلاكته اوچراياچقنده هيچ شبهه يوق ! ...

بز انكارى قايتقاچ منيره نى صوراب قارارمن . سىكا ايك مصاحت ايتوب ئه يته چك سوزم : اوزككه عمرلك كه بولاچق ايدسه شكنك حسن اخلاقنه دقت ايتمك اولسون اوغلوم ! فكرك آچيق ، عقلك صاف ، بو قدرلرنى اوزكده آكلارسك .

ادهم ، انكاسينك سويله گان سوزلرندن ممنون بولدى . اگر منيره نى آنا نالرى بيرسه لر ، حلیم افندى ايله فاطمه خانم هيچ قارشى طور اچق توگلر ايدى . ادهم اوزى ياراتسه ، آنارده رضا بولاچق ايديلر . فاطمه خانم ، احوالنى حلیم افنديه آكلاتوب حلیم ، فاطمه و ادهم ايله اوچوسينك آراسنده زور مشاوره لر ايدلمگه باشلاندى . نتيجه ايسه - منيره نى آلورغه قرار بيرلدى . ادهم افندى ، بيك عفتلى و ناموسلى بر يگت اولديغندن ، منيره نى كورگانچيگه قدر هيچ بر قز ايله قارا قارشى غنه سويله شوب كورگانى يوق ايدى .

بزناك ملتزم آراسنده شويله بر يگتلى باركه خاتون قز آراسنده تمام چووالوب ، آلاز بله ن او - طور شو و سويله شوده صوده يوزگان بالق شكللى اوستاروب ، تورلى حيله و دسيسه لر ايله ملتنگ نى قدر ياش و نازك الوجود بنده لر ينى تمام اوز تو - زانلرينه توشروب عاقبت بيوك بر سفالت و هلاكهت درياسينه دوچار ايتوب تاشليلر . الله جزاسيني بير -

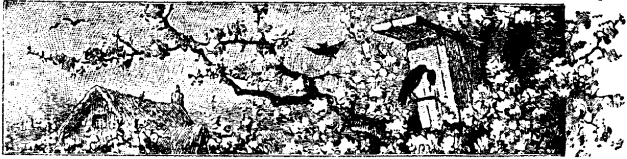
كيلگان يوللرى ايله منيره لر كيتهلر . بو گوزل توتاشلر كيتكچ ، ادهم دخى شول اورنده اوطوروب بر ساعت قدر منيره حقنده تيره ن فكرلرگه توشه باشلادى . بوى و اعضالرن ، كوز و قاشلرن ، ملا - يملى قارولرن بر بر نظر محاكمه دن كيچره باشلادى . بيجاره منيره ، ياخشى اوقوغان بولسه ، تعليم و تربيه باپلرندنده گوزل خبرلر آلسه ايدى ، نى ياخشى بر ملت خانمى بولور ايدى . لىكن نى چاره كه شول گوزلك و لطافتنه قارشى ، جهالت و نعصب قا - رانغولقلرنك اسيره بولوب قالمش بر مظلومه بيجاره ايدى . منيره نك باشقه حركتلرن ادهم تمام ياراتوب اوزينه ريفقه بولورغه موافق كورسده ، بيجاره نك نا - دانلى علم و معرفتدن كامل خبرسزلىكى ، ادهمگه بيك آغر روشده تاثير ايتوب دخيده تيره ن و نچكه فكر - لرگه نوشووينه مجبور ايتمش ايدى . كينه تدن خد - منچى مالايلىرينك چاي ايچهرگه ديب چافرغان سوز لرى قولايينه كرگاچ ، باغچه دن چغوب انكا و انكاسينك يانينه كتمش ايدى . اوغللرى ادهمك بيك فكرلى و تمام باشقه بر روشده ايدى كنى حلیم افندى ايله فاطمه خانم بيك تيز سيزمشلر ايدى . شول سبيله فاطمه خانم ، شول كونى وقت قاچرماينچه ادهمدن حالنى صوراشه باشلادى . ادهمده ، نيچك ايتوب آكلاتورغه بر يول و مناسب وقت تابا آلدى طورغان كشى ، انكا - سى فاطمه خانمك اوزى سوز باشلاب صوراشووينه كوكللى ، غايت آچلوب منيره ايله بولغان واقعه سنى تمام فاطمه خانمغه سويله بيردى .

حالنى تمام آكلانچاق فاطمه خانم اوغلنه بويله چه سوزلر سويلرگه كرشدى :

- جانم ، ايكي كوزم بزم دنيالقده بار تلا - گمز سين سك ، سىكا الله تعالى بخت و راحت نصيب وميسر ايتسون . بزگه سينك حسرتكنى كورسه تمه - سون . بزناك بار تلا گمزده سيني قوواندره ق ، راحت وسعادتكه ايرشدرمكدر . بو سنه نصيب بولسه ، سيني اوبله ندروب قووانچكنى كورمك نيتمز زوردر . سىكا آلاچق قزمز سينك عمرلك ايدسه شك اولاقچندن ايك

بر برسینه چن محبتلرن آڭلانتشوب، غایت معنالی سوزلر، ایله تمام رفیق الحیات اولورغه وعدهلر فو - بوشوب محبتلرن آرتدمقدهلر ایدی. بیک عیفانه وادبلی طرزده اولوب هیچ ناموس وانسانیتکه طوقنورلق روشلرده توکل ایدی. تیک کوره سیلری گنه کیلوب طورادر ایدی. اوزاق کونلرده اوتمه دی، عبدالله آبزیلرده مکارجه دن قایتمش اولوب، حلیم افندی منیره نی اوغلی ادهمگه صوراب یاوچیک ییارمش ایدی. عبدالله آبزیده بیک معقول کوروب تیز وقتنڭ ایچنده فداده بولشدیلر. یاخشی طوی مجلسلری یا - صاب حلیم افندی ایله فاطمه خانم، اوغللری ادهمی منیره گه عملرک یولداش ایتوب قاوشدردیلر.

«آخری وار»



معلملر ژورنالی

بو کونلرده بعض غزته لرمز معلملر طرفندن بر ژورنال چیقارلمق لازم ایدیکندن بحث ایتدیلر و بعض بر آدملر بونڭ ایچون محررلرینی ده کوستردیلر. اوشبو مناسبت ایله «ع - جان» امضاسی ایله بر ذات، «یولوز» غزته سنده مقاله یازوب سوز آراسنده تقریباً دیه در: «ادبیات و تربیه گه عائد غزته و ژورناللر آراسنده «الاصلاح» ادبیات، تعلیم و صنعت نفیسه گه اهمیت ویرمش ایدی، لیکن بونی خلقهز کوتاره آلدیمی؟ مسقوده چیقماق اولان «تربیه اطفال» دوام ایتدیمی؟ قزان شهرنک محض تربیه و تعلیم گه عائد چیقماق اولان «تربیه» ژورنالی پک آز عدد گنه چیقوب نوقتالیدی. فن و پیداغوغیا گه خدمت ایتمک طوغروسینه اهمیت ویرمش «یولوز» غزته سی اوزینڭ حیاتی تأمین ایچون شول یولنی قویوب خلق غزته سی (عمومی غزته) روشنه کررگه مجبور

سون، بویله اسلامیت نڭ یوزینه قارا یاقسوچی کهمسنلرگه!...

عشق و محبت عالمی باشقه بر عالم اولوب فحش و سفاهنکه بتون بتون مغایردر.

ادهم، منیره نی بوندن سوڭ کورگانده ئلله نیندی ماتور ماتور سوزلر سویله یه چک بولوب فویدی. منیره ادهم نڭ تمام محبتن جلب ایتکان ایدی. منیره - نڭده اظهار محبت ایتولری، ادهمی غایتک سیوندروب بو ایکی یاش کوڭلنڭ کیله چکده نی روشده مسعودانه یاشایه چکلری آبروم آچیق آڭلاشلوب طورمقده ایدی. منیره گه ادهم نڭ وعده بیرگان وقتی یتدبکندن اوزینڭ خدمتچی ایدهش فزی ایله کیچ باغچه ایچنک اوطوروب ادهم افندی نڭ کیلمه کون کوتمکده ایدی. بو وقتلر ایبول آخرلری و آینکده ۱۴ و ۱۵ نچی کیچه لری اولوب آی کوک یوزنده تمام یالتراب طورمقده ایدی. ادهم اوزلرینڭ باغچه سندن چغوب صو بویلاب منیره لر اوطورغان باغچه طرفنه کیندی. بو ایکی یاش قلب کمال محبت و حضور ایله کورشدیلر و باغچه نڭ ایچکی طرفنه کروب بر اوطورغچقه کیلوب اوطوردیلر. یومشاق ایسکان جیل ایله کیچکی اولهن وچه چه کلرنڭ خوش ایسلری، آینڭ نوری و آغاچ یافراقلرینڭ موکایشوب طاتلی بر سکونت ایچنده بو - لوی، فوش و قورتلرنڭ تورلی تاوشلر چغارب اثرلی گنه صایراب قویولری، جمله سی ادهم ایله منیره نڭ محبتلی قاراشولرینه و معصومانه قاوشولرینه یاردم ایدشوب «برله شگن، یاشاگن، خدا مقصود لرگننی بیرسون، دنیا سز نڭ ایچوندر» دیگان سوز - لرنی آڭلاتوب طورمقده ایدی.

منیره ایله ادهم شول اورنلرنده برهر ساعت قدر اوطوروب طاتلی صحبتلر ایدشدیلر. ادهم نڭ آنا و آناسی نڭ ازدواج خصوصتک ادهم سوزندن هیچ چقما - یوب کامل رضالقلری ایله یاقین آراده اوزن ادهم افندیگه رفیقهلک که صورایاچقلرن آڭلاغاچ، منیره شول قدر سیوندیکه هیچ تعریف ممکن توکل ایدی. بو کورشلورنده ادهم ایله منیره برده تارتلماینچه

خادملرندىن اولوب كېلەچەك كوناڭ اتالرىنى وصالام
بر ملتىنى يتشىدروچى بونلردىر.

اگرده خصوصى بر ژورنال چىقارلغانغە قدر،
علمى فكلرلرېنى، ادبى مقاله لرېنى نىشر ايدىرگە
احتياجلرى اولور ايسه بو كوئىغى غزته و ژورناللر
مزنڭ هر برى بونلرناڭ محصول قلملرېنى الوغ بر
شادلىق ايله فارشو آلاچقلىرىدە شېبە يوق.

خصوص «شورا» مجموعه سېنە كلنچە: بو مجموعه
قلم و ادب اهلېنڭ فكلرلرېنى خلقمىز آراسېنە تاراتورغە
واسطە اولسون دېە نىشر ايدىلدىكىدىن فائىدە امېدىلى
اولان مقاله لر اېچون بو كونه قدر آچىق اولدىغى كېى
بوندىن سوڭ هم آچىق اولاقىدەر.

اگرده معلم افندىلر اوشبو سوڭ عصر عالملىرى
و فىلسوفلىرى طرفىدىن درست تىجرىبەلرگە بنا ايدىلوب
وتىبىقاتى كورلوب يازلەش پېداغوغىا و تىربىە بىخلىرىنى
ترجمە ايدىرگە كوندىرلر ايسە «شورا» دە مەنويىت
ايله درج اولنور. پېداغوغىا و تىربىە فنى فرىكلر غا.
يت آله يباردىكلرى و شونڭ اېچون دە بر ساعت وقت
كچىرماى بو طوغرودە بونلردىن اسلاملر استفادە ايدىرگە
تىوشلى اولدىغى اسلام مېلىكتلرېنڭ لسان حاللىرى
اولان جىرىدەر، مچلەر هر كون يازوب طورمقدە
لردىر. شونڭ اېچون بو طوغرودە روسچە دە نه قدر
مفيد اثرلر وار ايسە جەلمە سېنى اوز تلمىزگە كوچىرگە
نە يردىن تابولسە دە تابولسون خىرلى نىتىجەلرى مامول
اولان شىلرېنى اوزمىزگە مال قىلورغە تىوشلى.

اولدى. اوشبونى كوره طوروب، دىغى دە طوغمازلردىن
مقدم وفات ايدەچەك ژورناللرغە فول صوزمق مناسب
اولورمى؟ «شورا» دە پېداغوغىا گە مخصوص بر باب
بار. اگرده معلملر اوز اشلىرىدە جىدىت كوستىرە
آلسەلر ايشتە شول بابنى كېڭايتورگە و ترقى ايتدىرگە
ممكن. «بولدى» دە معلملرگە باقىن بر غزته در.
اول هم پېداغوغىا حقندە كوبراك اورن بىرر، بونلر
دىن باشقىلردە بو طوغرودە كىر و طورمازلر. بىزنىڭ
اېچون «شورا» نڭ تىلىم و تىربىە بابنى پېداغوغىا
فنىنڭ سوڭى تحقىقات و كىشفاىتى ايله طوترىغە و شول
بابنى زورايتورغە كرك.

ع. جان افندى مقاله سىندىن انتخاب ايتدىكىمىز
جەملەر اوشبودر.

معلملر اېچون صرف تىربىە و پېداغوغىا دىن بىخ
ايدەچەك بر ژورنالغە احتياج وارلغندە شېبە يوق.
بونى جەلمە دىن مقدم «شورا» مجموعه سى اعتراف
ايتىمكە در. اگرده باشقىە ملتلىر قىبىلىدىن بىزىدە هم
اوقوچىلر كوب اولسە تىلىم و تىربىە اشلىرىنە لائىق
درجە دە اهمىت و بىرلسە ايدى بو كونه پېداغوغىا
و تىربىە گە دائر برىگنە دگل بلىكە بر قاچ دانه ژور.
نالماز اولور ايدى. لىكن ع. جان افندى دىدىكى
كېى اول وقتلرناڭ بىزىرگە هنوز بىتەدىكى آڭلاشلور.
طىبعى و فنى بىتەزدىن ايلك دىباغە كلىش بالالرنىڭ
تقىدىرلرى عىرسىزلىكدىن عبارت ايدىكى معلومدر.

معلملر، اوز فرضلىرىنە موافق بىررىگنە دانە
اولسە دە تىلىم و تىربىە گە دائر ژورنال چىقاررغە
وانى دە دوام ايتدىرگە موافق اولورلر ايسە بونى
الوغ بر سعادت حساب ايدىرگە و هر كىم قدر الحال
معاونتدە اولنورغە تىوشلى. معلملر ملىتمىزناڭ ك بىوك

محررى: رضا الدين بن محمد الدين.

ناشرى: محمد شاکر و محمد زاکر راسيفلر.

«شورا» اورنبورغده اون بيش كونده بر چققان ادبى، فنى و سياسى مجموعه در.

ТАКСА ЗА ОБЪЯВЛЕНІЯ: НА 2-й СТР. ОБЛОЖКИ
30 КОП., НА 3 И 4 СТР.—20 К. ЗА СТР. ПЕТИТА.
АДРЕСЪ: г. Оренбургъ, Редакція журн. „ШУРО“.



آبونه بىلى: سنەك ۵، آلتى آيلىق ۲ روبلە ۶۰ كاپك.
«وقت» بىرلن برىگە آلوچىلرغە:
سنەك ۹، آلتى آيلىق ۴ روبلە ۶۰ كاپك در.

« شرق كتابخانه سى » نده مصر - استانبول - هند -
 بيروت مطبوعانى كليتى صورتده موجود در .
 مكتب ومدرسه لر ايچون هر فندن، هر نورلى درس
 كتابلى، كولىب آلجوچيلرغه غايت آرزان بيا ايله كوندرلمكده در .
 مفصل « اسامى الكتب » بوش يبارلور .
 زادانكەسز نالوز ايله يبارلماس . برسپارش (زاكاز)
 نڭ دورندن برى قدر زادانكە يباريلورگە تيوشلى .
 بوچنه مصارفى آلوجيدن .

شَرَقِ كِتَابْخَانَةِ سَمِي
 صَاحِبِي : اَحْمَدِ سَحَاقِي
 اور شَرَقِ كِتَابْخَانَةِ
 نه تاسى ۱۹۰۶

Адресъ: Орскъ, Оренбург. губ.
 Ахмеду Исхакову.

« ملا نصرالدين »

ژورنالى نڭ بيشنچي سنه سینه آبونه
 دفترى اچيلدى:

قيمتى: يلغه ۵ صوم، ۶ آيغه ۳ صوم، ۳ آيغه ۱ صوم ۶۰ تين.
 «ملا نصرالدين» هفته لك بولوب اسلام عالمنده گى كولكى
 ژورنال لرنڭ اڭ گوزلى در . مسلكى نڭ حرىتى، همده
 فرقه نزع لرندن اوستون طوروى، اسلام عالمنده گى
 جراحترنى بيك توز تعيين ايتوى ايله ممتازدر .

Адресъ: Тифлисъ, „МОЛЛАНАСРЕДДИНЪ“

« وقت » مطبعه سنده

هرتورلى كتابلر، خط و اسچوط بلانقه لرى،
 كانؤيرتلر، طوى و ضيافت ايچون زاپيسكەلر،
 تبريك هم ويزيت كارتوچكە لرى نفيس
 و گوزل روشده اشلنهدر . چيتمدن صوراً -
 توچيلرغه تيز مدتده اشله نوب يبارلهدر .

آدرس:

Оренбургъ, Редакция газ. „ВАКТЪ“

« كريمى، حسينى شركتى، كتبخانه سنده »

كليته موجود كتابلر:

» ۵۳ ة ۳۹ ة	المراة الجديدة II	بياسى بوچنه ايله	مشهور خاتونلر اثر
» ۴۸ »	دورعالم اثر عبدالرشيد ابراهيم ۴۰ ة	۱ صوم - ۱ صوم ۲۰ تين	رضاء الدين بن فخرالدين
	دهريلرڭ مذهبلىرى ابطال		تذكرة مستوره ياش
	و آنلرنڭ مذهبلىرى		قزله هديه
» ۴۲ »	۲۰ »	» ۲۴ »	ترك خانلرى فرانسوز چه دن
	و حاللرنى بيان		ترجمه
» ۲۹ »	۲۵ »	» ۱۰ »	۸ »
	بن فخرالدين		مسلمه لر حرىتى اسلام قزىنڭ
	خزىنه وزيمستوا مكتب		اولگى و حاضرگى حالى محرره سى
» ۲۹ »	۲۵ »	» ۷ »	۵ »
	وزكات اثر ر . فخرالدين		گلنار خانم، ر. رفيف ترجمه سى
	پاپالر و ملالر ياخود ايوان		خانملره مخصوص عائله درسارى
» ۲۹ »	۲۵ »	» ۴۸ »	۴۰ »
	غوس تاريخدن بر واقعه		محررى ملك زاده فواد
	اسلام و هانوتو مؤلفى محمد		تحرير المراة I مؤلفى قاسم
» ۲۹ »	۲۵ »	» ۲۹ »	۲۵ »
	عبده، مترجمى ذ. قادرى		بك امين
» ۱۲ »	۱۰ »		
	واق بورچ اورنلرى		

ОрЕНБУРГЪ } Т В У „КАРИМОВЪ, ХУСАИНОВЪ И КО“
 ياكه У Ф А

«وقت» اداره خانہ سینک اوز مطبعہ سندہ نفیس روشدہ اعلا کاغذ گہ باصلوب چققان
توباندہ گی اثرلر ادارہ ہم مشهور کتابچیلرہ صاتمقدہ در. ادارہ دن یوزلب آلوچپارغہ
Оренбургъ, редакция газ. „ВАКТЪ“، آدرس: مخصوص اسکید کہ قیلنور.

ایکنچی مرتبہ باصلوب چقدی:

رحمت الہیہ ننگ عمومیتی مسئلہ سی محترم موسی افندی
بیگینیف ننگ قوزغانوی ایله کوتاریلوب هر یرده منا۔
ظہر و تورلی قیل قال لر گہ سبب بولمش ایدی، حقیقتنی
ایضاح ایچون محررمز رضا الدین حضرت بو
مسئلہ ده علماء کرامنک اثرلرن تفتیش قیلوب مشهور
مجتهد «ابن القيم الجوزیه» حضرتلرینک «حادی

رحمت الہیہ

مسئلہ سی

الارواح» کتابندہ غی بو خصوص نی جامع فصلندن اقتباس ہندہ اوز طرفندن بیک مفید شیلر
علاوہ ایلوب بیک قیمتلی بر اثر میدانغہ کتورمش. برملب ۱۰ تین، پوچتہ ایله ۱۲ تین.

اثر رضا الدین بن فخر الدین. اک معتبر اصلردن آیتوب یازلمش
بر اثر بولدیغی جہندن هر کم ایچون، خصوصا مکتبہ بالارغہ اوقتور
ایچون، غایت موافق بر اثر در. هر کم آکلارلق صورتہ پیغمبرمنک
حیاتی، نبوتی و اشلری بیان قیلنمشدر. نفیس صورنک، بویاولی رامکادہ
باصلغان؛ غایت یاخشی کاغذہ. حقی ۲۰ تین، پوچتہ ایله ۲۴ تین.

محلل

استانبولده مکتب سلطانی مأذونلرندن عثمان جلیلر اثری،
ابتدائی ورشدی مکتبلرہ اوفونمق ہندہ بولای مطالعہ ایدوب
فائلنمک ایچون غایت آچیق ترکی تلمک «تاریخ اسلام» ۲
مرتبہ باصلوب چقدی. حقی ۱۸ تین، پوچتہ ایله ۲۲ تین.

تہلیح ایمللا

گیمنازیا وریالنی مکتبلرہ درس ایتلوب اوقتولا
طورغان درس کتابلرندن استفادہ ایله فاتح کریموف
و نورالدین آغہ یف طرفندن ترتیب ایدلگان بو
جغرافیایکتابی اوز تلمزده برنجی مرتبہ اولہرق باصلہشدر.

جغرافیای عمرانی

تلی آچیق، افادہ سی یکن، مکتبلرہ درس کتابی اولہرق قبول ایتلور گہ بیک مناسبدر. معلملر
بر مرتبہ بو کتاب ایله طانشسہلر آلوب اوز شاگردلرینہ تدریس ایتہ چکلری و فائلسی کوب
کوریلہ چگی شبہہ سزدر، نفیس روشدہ باصلغان و ۱۰۰ بیتدن آرتق اولان بو کتابنک
بھاسی برہملب ۳۰ تین، پوچتہ مصرفیلہ ۳۶ تین.

اصول جدیدہ ننگ شرعا و عقلا مقبولیتی ہم آنک سلفلر اصولی
ایدیگی حقندہ، باشندہ مشهور الشیخ زین الله النقشبندی
حضرتلری بولدیغی حالک، ترویسیکی علماسینک امضاسیلہ اعلام
نامہ، عمومی نصیحت ہم «وقت» طرفندن قوشلغان بر مقدمدن
عبارت آچق ترکی تلمک ہر رسالہ اولوب گوزل روشدہ ۲
مرتبہ باصلوب چقدی. بھاسی ۵ تین، یوزی ۳ صوم.

ترویسی علی

و اصول جدیدہ

